

Nr 198.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående inordnande i statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. under ändrat namn av statens pensionsanstalt av vissa grupper av befattningshavare; given Stockholms slott den 25 februari 1926.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Olof Olsson.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 25 februari 1926.

Närvarande:

Statsministern SANDLER, statsråden OLSSON, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, LINDEERS, SCHLYTER, LARSSON, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON.

Departementschefen, statsrådet Olsson, anmäler följande pensionsärenden, efter gemensam beredning med chefen för socialdepartementet beträffande de två första av dem:

beredande av pensionsrätt åt befattningshavare vid vissa vårdanstalter, förbättring av lasarettsläkares pensioner och beredande av pensionsrätt åt läkare vid tuberkulossjukhus,

Angående inordnande i statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. under ändrat namn av

statens pensionsanstalt av vissa grupper av befattningshavare.

indragning av lärarnas vid elementarläroverken nya änke- och pupillkassa, indragning av dövstumläraryarnas pensionsanstalt, beredande av pensionsrätt åt lärare vid fortsättningskolor och anstalter för yrkesundervisning.

Departementschefen anför:

Såsom framgår av det följande anser jag, att dessa pensionsfrågor böra lösas därigenom, att ifrågavarande grupper av befattningshavare, respektive änkor och barn efter befattningshavare få pensionsrätt i statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. Om anstaltens verksamhetsområde på detta sätt utsträcker till nya viktiga grupper, synes det mig lämpligt att anstaltens benämning ändras. Jag föreslår därför, att den kallas *statens pensionsanstalt*, en benämning, som jag i det följande använder.

I. Allmänna bestämmelser i statens pensionsanstalts reglemente.

Det torde vara lämpligt att inledningsvis redogöra för de viktigaste *allmänna* bestämmelser i anstaltens reglemente, vilka bliva gällande även för nu ifrågavarande befattningshavare, i den mån de *särskilda* bestämmelser, som jag föreslår för dem, ej medföra undantag eller ändring.

Därest icke minimiärsavlöning för befattning blivit i författning fastställd, är såsom förutsättning för erhållande av pensionsrätt i anstalten stadgat, att vederbörande befattning skall med avseende å behörighetsvillkor, tjänstgöringens art, minimiärsavlöning m. m. hava underkastats reglering av den, hos vilken befattningshavaren är anställd (huvudmannen), och att regleringen blivit godkänd av Konungen eller den myndighet, Konungen förordnar (§ 5).

Pensionsanstalten äger bestämma, i vad mån reglementet må äga retroaktiv giltighet för befattningshavare, som efter att hava tjänstgjort i befattningen utan pensionsrätt erhåller sådan rätt i anstalten (§ 6).

Beloppen av befattningshavarens och huvudmannens årsavgifter skola anläggas i de särskilda föreskrifter, som gälla för befattningen. Från befattningshavarens tjänstepensionsavgift skall, därest befattningshavaren är skyldig att erlägga avgift enligt lagen om allmän pensionsförsäkring, avdrag göras, svarande mot den avgift, som enligt nämnda lag skall erläggas av den, vars inkomst är lika med tjänstepensionsunderlaget, ökat med hälften. Vad som stadgas angående huvudmans avgifter gäller dock icke för staten som huvudman. (§ 7 mom. 1).

Staten erlägger till anstalten den årliga avgift, som enligt försäkrings-teknisk beräkning erfordras för att tillsammans med befattningshavarens och huvudmannens årsavgifter bereda pension enligt reglementet (§ 7 mom. 2).

Om pensionsanstalten enligt § 6 bestämt, att reglementet skall hava retroaktiv giltighet för en befattningshavare, som tidigare icke haft pensionsrätt i anstalten, skall huvudmannen, där ej i de för befattningen gällande särskilda bestämmelserna annorlunda stadgas, erlägga den engångsavgift, som pensionsanstalten bestämmer, med rätt för huvudmannen att uttaga ersättning av befattningshavaren för viss del av nämnda engångskostnad (§ 9).

Enligt de i kap. II intagna allmänna bestämmelserna rörande tjänstepension är befattningshavare skyldig avgå,

a) när han uppnått den levnadsålder (pensionsålder), som stadgas i de för befattningen gällande särskilda bestämmelserna,

b) om han till följd av olycksfall i tjänsten eller eljest till följd av skada eller sjukdom, vilken han ådragit sig under utövningen av sin tjänst, finnes vara för framtiden oförmögen att behörigen sköta densamma,

c) om han till följd av skada eller sjukdom i andra fall än under b) sägs under fem på varandra följande år varit oförmögen tjänstgöra under sammanlagt mer än $\frac{4}{5}$ av den tid, som det eljest ålegat honom att tjänstgöra, och finnes vara för framtiden oförmögen att behörigen sköta sin tjänst,

d) om han under fem på varandra följande år varit på grund av smittosam sjukdom tjänstledig eller från tjänstgöring avstängd under sammanlagt mer än $\frac{4}{5}$ av den tid, som det eljest ålegat honom att tjänstgöra, och finnes vara av samma anledning för framtiden obehörig att tjänstgöra (§ 18 mom. 1).

Där ej annorlunda stadgas i de för befattningen gällande särskilda bestämmelserna, må befattningshavare, som uppnått pensionsåldern, på i nämnda bestämmelser angivna villkor av huvudmannen tillåtas kvarstå i befattningen, därest och så länge han prövas kunna på ett tillfredsställande sätt sköta tjänsten, dock icke längre än under fem år (§ 18 mom. 2).

Rätt till genast börjande tjänstepension inträder vid avgång från befattningen för befattningshavare, som uppnått pensionsåldern eller entledigas enligt § 18 mom. 1 b)—d), samt i de fall, som därutöver må stadgas i de för befattningen gällande särskilda bestämmelserna (§ 19).

Rätt till uppskjuten tjänstepension tillkommer den, som avgår från sin befattning utan att vara berättigad till genast börjande pension. Denna rätt förloras dock,

a) om den avgångne vid den tidpunkt, då den uppskjutna pensionen skulle börja utgå, innehar annan befattning, som är förenad med tjänstepensionsrätt i denna anstalt eller i annan av staten inrättad eller understödd pensionsanstalt eller pensionsfond, och har rätt att för genast börjande pension vid avgång från densamma räkna sig tillgodo den tjänstgöring, varpå rätten till uppskjuten pension skulle grunda sig, eller däremot enligt reglementets § 25 svarande försäkringsavgifter; samt

b) om han före ovannämnda tidpunkt avgått eller samtidigt avgår från dylik befattning med genast börjande tjänstepension, vid vars beräkning den tjänstgöring tillgodoräknats honom, varpå rätten till uppskjuten pension skulle grunda sig, eller däremot enligt reglementets § 25 svarande försäkringsavgifter (§ 20 mom. 1).

Befattningshavare räknar tjänstår i sin befattning för den tid, han efter fyllda 20 år innehaft densamma; dock att, om han innehaft befattningen, innan reglementet blev gällande för densamma, han må räkna tjänstår i den endast från denna tidpunkt eller från den tidigare tidpunkt, som pensionsanstalten må hava bestämt enligt § 6. Vid beräkning av tjänstår skall avdrag göras för tid, varunder ledighet ägt rum, i huvudsaklig överensstämmelse med vad i sådant avseende är stadgat beträffande tjänstårsberäkning för pension åt befattningshavare i statstjänst (§ 21).

Tjänstepensionsunderlag för befattning skall angivas i de för densamma gällande särskilda bestämmelserna och må ej överstiga 6,000 kronor (§ 23 mom. 1).

Den, som i följd av försvagad hälsa eller minskad arbetsförmåga övergår från befattning med högre till befattning med lägre tjänstepensionsunderlag,

må efter ansökan hos pensionsanstalten behålla det högre tjänstepensionsunderlaget, därest han i den förra befattningen räknat minst 15 tjänstår (§ 23 mom. 4).

Där ej annorlunda stadgas i de för befattningen gällande särskilda bestämmelserna, beräknas vid avgång enligt § 18 genast börjande tjänstepension enligt följande regler.

a) Pensionen är lika med befattningens tjänstepensionsunderlag (hel pension), om den avgående räknar det härför stadgade antalet tjänstår. Om tjänstårens antal är mindre, avkortas pensionen i förhållande därtill (avkortad pension). Dock skall gälla, att,

b) om avgången sker enligt reglementets § 18 mom. 1 b), hel pension utgår oberoende av tjänstårens antal, och om avgången sker enligt § 18 mom. 1 c) eller d), minst $\frac{3}{4}$ av hel pension utgår, dock i båda fallen med den inskränkningen, att pensionen ej må överstiga den pension, som den avgående skulle få, om han kvarstode i befattningen till pensionsåldern,

c) om den avgående ej innehaft befattningen i minst fem tjänstår, hel pension utgör medeltalet av hans tjänstepensionsunderlag under de sista fem åren eller det mindre antal tjänstår han räknar,

d) om den avgående har hustru eller barn, vilka i händelse av hans frånfalle skulle vara berättigade till familjepension, pension utgår med minst det belopp, varmed denna familjepension skulle utgå,

e) om den avgående vid pensionsålderns uppnående icke räknar minst tio tjänstår eller, där han avgår före denna ålder, han icke räknar så många tjänstår, att de tillsammans med de år, som återstå till pensionsåldern, uppgå till minst nämnda antal, pensionen beräknas försäkringstekniskt,

f) om den avgående åtnjutit tjänstledighet från sin befattning för att bestrida annan befattning och haft rätt att under ledigheten räkna tjänstår i den förra befattningen, tages vid bestämmande av pensionen icke hänsyn till den senare; detsamma gäller, med visst undantag, jämväl om den, som efter att hava avgått från en befattning med pension erhåller en annan befattning (§ 24 mom. 1).

Uppskjuten tjänstepension beräknas efter ett tjänstepensionsunderlag, som, där ej i de för befattningen gällande särskilda bestämmelserna annorlunda stadgas, bestämmes efter vissa angivna försäkringstekniska grunder. Den uppskjutna tjänstepensionen är lika med: a) det sålunda beräknade tjänstepensionsunderlaget, om pensionen börjar utgå först vid pensionsåldern, b) $\frac{3}{4}$ av detsamma, om pensionen börjar utgå tidigare. (§ 27).

Genast börjande tjänstepension utgår från och med månaden näst efter den, då befattningen frånträdes. Uppskjuten tjänstepension börjar utgå från och med den tidpunkt, från vilken den avgångne av pensionsstyrelsen förklarats varaktigt oförmögen till arbete, dock senast vid den för befattningen stadgade pensionsåldern. Tjänstepension utgår till och med den månad, under vilken pensionstagaren avlider. (§ 31).

Bestämmelserna i kap. III, allmänna bestämmelser om familjepension, innehålla i huvudsak följande.

När den, som innehar eller tidigare innehaft med familjepensionsrätt i pensionsanstalten förenad befattning, avlider, äro hans efterlämnade änka och arvsberättigade egna barn berättigade till familjepension under följande villkor:

Äktenskap grundlägger icke pensionsrätt, om det ingås a) efter det mannen fyllt 65 år, b) under det mannen lider av sjukdom, som inom 6 måna-

der efter äktenskapets ingående medför hans död, och utan att genom äktenskapet barn legitimeras; dock ankommer det på pensionsanstalten, där anledning finnes antaga, att sjukdomens livsfarliga beskaffenhet vid äktenskapets ingående icke varit för någon av makarna bekant, att pröva, huruvida familjepension må utgå.

Familjepension utgår till änka, så länge hon lever ogift, och till barn, tills det uppnår 21 års ålder eller dessförinnan träder i äktenskap. Därest barn, som har rätt till familjepension, vid uppnåendet av 21 års ålder befinnes vara varaktigt oförmöget till arbete, bibehåller det rätt till pension, så länge oförmögenheten till arbete fortfar. (§ 32).

Befattnings familjepensionsunderlag, som icke må överstiga 1,500 kronor, anges i de för befattningen gällande särskilda bestämmelserna (§ 33 mom. 1).

Där ej annorlunda stadgas i de särskilda bestämmelser, som gälla för den befattning, som den avlidne senast innehåft, bestämmes pensionen åt de efterlevande på i § 34 mom. 2 angivet sätt efter familjepensionsunderlaget för den befattning, den avlidne senast innehåft.

I följande fall skall dock försäkringsteknisk beräkning av pensionen göras:

a) om den avlidne avgått från med familjepensionsrätt i pensionsanstalten förenad befattning före pensionsåldern av annan anledning än i § 18 sägs och icke sedermera ånyo fått sådan befattning,

b) om den avlidne vid pensionsålderns uppnående icke räknade minst det antal tjänstår, som fordras för hel tjänstepension, eller, där han avlidit före denna ålder eller avgått före densamma med genast börjande tjänstepension, icke räknade vid frånfallet eller avgången så många tjänstår, att de tillsammans med de år, som återstodo till pensionsåldern, uppgingo till minst nämnda antal (§ 34 mom. 1).

För änka ensam utgår pensionen med familjepensionsunderlagets belopp. För änka jämte ett eller flera pensionsberättigade barn utgår pensionen med familjepensionsunderlagets belopp, förhöjt med 40 procent för ett barn och därutöver med 10 procent för varje ytterligare barn. För pensionsberättigade barn, då änka icke finnes, utgår pensionen: om endast ett barn finnes, med hälften av familjepensionsunderlagets belopp; om barnen äro två, med familjepensionsunderlagets belopp, om barnen äro tre eller flera, med familjepensionsunderlagets belopp; förhöjt med 40 procent, därest barnen äro tre, samt därutöver med 10 procent för varje ytterligare barn. (§ 34 mom. 2).

Familjepension utgår från och med månaden näst efter dödsfallet till och med den månad, under vilken pensionstagaren avlider eller hans rätt till pension upphör. (§ 40).

II. Beredande av pensionsrätt åt befattningshavare vid vissa vårdanstalter.

Den 14 januari 1921 lämnade Kungl. Maj:t de sakkunniga, som tillkallats inom ecklesiastikdepartementet för utredning av vissa pensionsfrågor, i uppdrag att tillsammans med statens fattigvårdsinspektör verkställa utredning och avgiva förslag i fråga om pensionering av manliga föreståndare vid av staten, landsting, kommun eller annan samfällighet inrättad anstalt för vård av fattiga, sjuka, barn eller åldringar eller för sådant ändamål, som omförmåles i 33 § i lagen om fattigvården den 14 juni 1918, eller ock vid stiftelse av allmännyttig natur, som idkar dylik vård, ävensom beträffande i vad

Inledning.

mån annan befattningshavare vid ifrågavarande anstalter och kommunernas fattigvård i övrigt må bliva delaktig av pension genom statens försorg. De sakkunniga avgåvo yttrande och förslag i ämnet den 10 december 1921 samt, med anledning av mot detta förslag gjorda erinringar, nytt förslag den 13 december 1922. Det förra avsåg samtliga fast anställda befattningshavare vid dessa anstalter, det senare endast föreståndare och föreståndarinnor.

I anledning av inom riksdagen väckta motioner anhöll 1925 års riksdag (skrivelse nr 133), att Kungl. Maj:t måtte taga under övertvägande frågan om utsträckt pensionsrätt för befattningshavare inom fattigvård och barnavård samt efter den ytterligare utredning, som kunde finnas erforderlig, för riksdagen framlägga det förslag, vartill omständigheterna kunde föranleda. Riksdagen framhöll, att det såväl ur statsfinansiell synpunkt som med hänsyn till organisatoriska förhållanden, syntes försiktigast att ej utsträcka pensioneringen till andra befattningshavare vid dessa anstalter än föreståndare och föreståndarinnor.

Efter erhållet bemyndigande tillkallade chefen för socialdepartementet statskommissarien friherre C. G. E. Leijonhufvud att såsom sakkunnig biträda med den av riksdagen begärda utredningen.

Den sakkunniges förslag.

Den sakkunniges förslag bereder pensionsrätt i statens pensionsanstalt åt föreståndare, föreståndarinnor vid av staten, landsting, kommun eller annan samfällighet anordnad anstalt för vård av fattiga, sjuka, invalider, barn eller åldringar.

De särskilda bestämmelser, som skola gälla för dessa befattningshavare, sammanföras i ett nytt kapitel i anstaltens reglemente.

Då minimiårsavlöning icke fastställts för dessa befattningar genom författning, skulle de enligt § 5 regleras av statsmyndighet, innan de kunde förenas med pensionsrätt. Den sakkunnige anser, att sådan reglering ej erfordras beträffande befattning vid vårdanstalt, som anordnats av stat, landsting eller stad, som icke deltagar i landsting.

Tjänstepensionsunderlaget bestämmes av pensionsanstalten enligt de grunder, som i allmänhet gälla ifråga om enligt § 5 reglerade befattningar. Huvudbestämmelsen är, att pensionsunderlaget ej får överstiga $\frac{2}{3}$ av den fastställda minimiårsavlöningen i högsta lönegraden.

Familjepensionsunderlaget är 300 kronor + 20 procent av tjänstepensionsunderlaget.

Pensionsåldern är 65 år för män och 62 år för kvinnor.

För hel pension fordras 30 tjänstår.

Om tjänstårens antal är lägre, bestämmes den avkortade pensionen efter försäkringsteknisk beräkning, vilket medför en starkare avkortning än om den skedde i förhållande till tjänstårens antal.

Tillstånd att kvarstå i tjänsten efter uppnådd pensionsålder må ej av huvudmannen beviljas, med mindre socialstyrelsen därtill lämnat sitt med-

givande. Det må ej lämnas för mer än ett år i sänder och icke i något fall utsträckas utöver 5 år efter uppnådd pensionsålder.

Den, som uppnått en ålder, som med högst 5 år understiger pensionsåldern, och som i följd av försvagad hälsa eller minskad arbetsförmåga avgår från sin befattning, erhåller pension som beräknas försäkringstekniskt.

Befattningshavares familjepensionsavgift är enligt förslaget 20 procent av familjepensionsunderlaget för man och 1 procent för kvinna; dessa avgifter beräknas vara fullt tillräckliga. Den erforderliga tjänstepensionsavgiften beräknas vara 14 procent av tjänstepensionsunderlaget. Jag anser ej nödigt redogöra för den sakkunniges förslag till denna avgifts fördelning på befattningshavaren, huvudmannen och staten, enär detta förslag förfallit på grund av anmärkningar, som framställts däremot av vissa myndigheter.

Enligt § 6 i de allmänna bestämmelserna kan pensionsanstaltens reglemente under vissa villkor få retroaktiv tillämpning för nytillträdande delägare. Detta medgivande, är givetvis av stor betydelse för de befattningshavare, om vilka nu är fråga. Ett stort antal av dem har redan nått sådan ålder, att en pension motsvarande endast avgifterna för deras återstående tjänstetid skulle bli obetydlig. Det torde därför kunna förutsättas, att vederbörande huvudmän, i all synnerhet om viss lättnad vid övergången beredes, skola begagna sig av rätten att göra framställning om retroaktiv giltighet av reglementet för sina befattningshavare.

Med en sådan retroaktiv giltighet måste emellertid givetvis följa särskilda, i många fall stora engångskostnader, för varje befattningshavare desto större ju högre hans levnadsålder och antal tjänstår äro vid inträdet i pensionsanstalten. I § 9 av reglementet äro allmänna regler fastställda för engångsavgiftens beräkning och erläggande. Enligt mom. 1 av nämnda paragraf skall huvudmannen, där ej i de för befattningen gällande särskilda bestämmelserna annorlunda stadgas, erlagga den engångsavgift, som pensionsanstalten bestämmer; och denna avgift skall i regel motsvara den försäkringsfond, som skulle hava bildats, om årsavgifter enligt reglementet blivit erlagda under befattningshavarens föregående tjänstetid. I mom. 2 stadgas emellertid tillika, att huvudmannen må genom av pensionsanstalten beräknat avdrag å befattningshavarens avlöning uttaga ersättning av befattningshavaren för den del av engångsavgiften, som svarar mot de avgifter, som befattningshavaren själv skulle hava erlagt. På framställning av befattningshavaren kan dock pensionsanstalten helt eller delvis befria honom från avdrag å avlöningen och minska huvudmannens engångsavgift med motsvarande belopp; härmed följer emellertid givetvis minskad pension.

I fråga om de grupper av befattningshavare, som hittills vunnit inträde i statens pensionsanstalt, har i regel medgivits, att där reglementet får retroaktiv tillämpning staten under viss förutsättning lämnar bidrag till den engångskostnad, som därigenom uppstår. I undantagsfall har statsbidraget bestämts

att motsvara hela den del av engångsavgiften, som huvudmannen icke äger att genom avdrag å befattningshavarens avlöning uttaga av denne, d. v. s. staten har i sådant fall helt övertagit huvudmannens del av engångskostnaden. Detta har dock medgivits endast under förutsättning, att befattningen anmäles till delaktighet inom viss tid efter det att reglementet blivit tillämpligt å vederbörande befattning. Så har exempelvis stadgats i fråga om dem, som voro innehavare av befattningar hos hushållningssällskap, då reglementets tillämplighetsområde utsträcktes att omfatta sådana befattningar. I allmänhet har dock icke medgivandet rörande statsbidrag till engångskostnaden sträckts längre än att engångsavgiften så beräknas, att sedan från den enligt allmänna regeln beräknade engångsavgiften dragits det belopp, för vilket huvudmannen må uttaga ersättning genom avdrag å befattningshavarens avlöning, engångsavgiften är lika med halva återstoden ökad med nämnda belopp, d. v. s. staten betalar hälften av den del av engångskostnaden, som eljest enligt reglementets föreskrift skulle hava drabbat huvudmannen. Även detta medgivande har i allmänhet förbundits med det villkoret, att befattningen skall anmälas inom viss tid.

Den sakkunnige föreslår, att staten, under förutsättning att befattning regleras före den 1 januari 1928, skall bevilja nu ifrågavarande huvudmän den förmån, som sålunda i regel beviljats, och alltså efterskänka hälften av den engångskostnad, som eljest skulle drabba huvudmannen. Något bidrag av staten till befattningshavarens engångsavgift föreslås icke.

Myndig-
heters
yttranden.

Över den sakkunniges förslag hava yttranden avgivits av statskontoret, socialstyrelsen, pensionsanstaltens styrelse och statens fattigvårdsinspektör, vilka samtliga tillstyrkt förslaget dock med vissa ändringar. Dessa avse följande punkter.

1) Bland vårdanstalterna böra medtagas även anstalter för alkoholistvård. Detta föreslås av socialstyrelsen och statens fattigvårdsinspektör.

2) Bestämmelserna böra omfatta även stiftelse av allmännyttig natur, som utövar nu ifrågavarande vårdverksamhet. Detta förordas av statskontoret och statens fattigvårdsinspektör, som påpeka att husmoder vid sådan stiftelse kan få pensionsrätt enligt § 60 i reglementet.

3) Statskontoret och pensionsanstaltens styrelse föreslå, att husmoder vid dessa vårdanstalter och stiftelser flyttas från § 60 till den §, som kommer att omfatta föreståndare och föreståndarinnor och att även husmödrar vid sådana vårdanstalter, som nu icke äro nämnda i § 60 c), få pensionsrätt.

4) Socialstyrelsen anser att, om det framdeles upprättas icke statliga s. k. erkända tvångsarbetsanstalter, även dessa böra omfattas av bestämmelserna.

5) Pensionsanstaltens styrelse förordar, att pensionsåldern för föreståndarinnor bör vara 60 år liksom den nu är för husmödrar. Statens fattigvårdsinspek-

tör understryker även kraftigt, att pensionsåldern ej må sättas högre än 60 år i betraktande av det slitande arbete, som åligger dessa befattningshavare. Han anser, att det varit önskvärt, om den kunnat sättas till 55 år liksom för sjuksköterskor. Men då redan ett stort antal föreståndarinnor i egenskap av husmödrar fått pensionsrätt enligt kap. VI, där pensionsåldern är 60 år, anser han konsekvensen fordra, att samma pensionsålder fastställs för föreståndarinna.

6) Socialstyrelsen uttalar den uppfattningen, att fråga om anstånd med avgång efter uppnådd pensionsålder bör beträffande befattningshavare vid alkoholistanstalt avgöras av socialstyrelsen, men beträffande andra anstalter av vederbörande länsstyrelse.

Statens fattigvårdsinspektör anser, att prövningen bör överlämnas till honom efter hörande av vederbörande fattigvårds- och barnavårdskonsulenter, enär han med sin kännedom om förhållanden på anstaltsvårdens område bäst torde kunna bedöma dessa ofta ömtåliga frågor.

7) Pensionsanstaltens styrelse föreslår, att tjänstepensionsavgiften bestämmes till 5 procent för befattningshavare samt för landsting eller kommun, men till 9 procent för annan huvudman.

Statens fattigvårdsinspektör påpekar, att åtskilliga föreståndariinnor (såsom husmödrar) hos andra huvudmän än landsting eller kommun intagits i pensionsanstalten enligt kap. VI mot lägre avgifter av huvudmännen än enligt förslaget.

8) Statens fattigvårdsinspektör gör anmärkning mot bestämmelsen, att minskning av huvudmans engångsavgift ej får ske, med mindre befattningen reglerats och anmälts för pensionsanstalten före utgången av år 1927. Denna tidsfrist vore för kort, såsom erfarenhet visat i fråga om befattningar, som omförmälas i kap. VI. Han föreslår dess utsträckande till åtminstone två år.

Vid övervägande av den förebragta utredningen finner jag det önskvärt, att denna pensionsfråga löses i nära anslutning till den sakkunniges förslag. En sådan lösning torde även överensstämma med de önskemål, som 1925 års riksdag uttalat.

Departementschefen.

I fråga om de anmärkningar, som av de hörda myndigheterna framställts mot förslaget, finner jag mig böra ansluta mig till vad som ovan refererats under punkterna 1), 2), 5) och 8).

Beträffande punkt 3) ansluter jag mig till statskontorets förslag, att husmödrar vid alla de vårdanstalter, vilkas föreståndare och föreståndarinnor avses av förslaget (även vid dem som nu icke nämnas i § 60 c), skola erhålla pensionsrätt. Detsamma synes mig böra gälla om sjuksköterskor.

Däremot anser jag, att den i punkt 4) ifrågasatta utsträckningen till blivande enskilda tvångsarbetsanstalter för lösdrivare nu icke bör ske. Lösningen av detta spörsmål torde böra anstå, till dess man blivit i tillfälle att

taga ställning till den ännu under utredning varande frågan om revision av gällande lagstiftning rörande lösdrivares behandling.

Vad angår punkt 6), biträder jag socialstyrelsens mening med den modifikation, att det bör föreskrivas, att länsstyrelsen skall inhämta yttrande av statens inspektör för fattigvård och barnavård. Denne får därigenom väsentligt inflytande på avgörandet av dessa frågor beträffande befattningshavare inom hans verksamhetsområde, varigenom i möjligaste mån enhetlig behandling hos länsstyrelserna säkerställes.

Vad angår punkt 7), anser jag, att tjänstepensionsavgiften bör bestämmas till 5 procent för såväl befattningshavare som huvudman, vilket överensstämmer med vad som redan gäller i fråga om husmoderbefattningar.

I olikhet med den sakkunnige anser jag, att alla befattningar böra regleras, innan de förenas med pensionsrätt.

Det synes mig lämpligt, att ifrågavarande föreståndare och föreståndarinnor inordnas i reglementets kap. VI, dit husmödrarna nu höra, och ej, såsom den sakkunnige föreslagit, i ett nytt kapitel. Bestämmelserna torde böra träda i kraft den 1 januari 1927.

På grund av införskaffade uppgifter har den sakkunnige beräknat antalet befattningshavare, som kunna komma att omfattas av den föreslagna pensioneringen, till 210. Under första tillämpningsåret kommer statens bidrag till deras pensionsavgifter att uppgå till 4,000 kronor och statens ränta på de eftersänkta engångsavgifterna till 8,000 kronor, allt under förutsättning att alla dessa befattningshavare genast omfattas av pensioneringen.

I det inom socialdepartementet utarbetade sakkunnigförslaget berördes jämväl frågan, huruvida de föreslagna pensionsunderlagen borde med avseende å de tilläggsförmåner, som därå borde få åtnjutas, betraktas såsom nyreglerade eller oreglerade.

I detta avseende anfördes i motiveringen till sakkunnigförslaget huvudsakligen följande.

Till innehavare av s. k. oreglerade pensioner, som åtnjöttes på grund av förutvarande anställning i statstjänst eller av efterlevande efter avliden statstjänare, utginge vissa tilläggsförmåner, nämligen pensionstillägg enligt kungörelsen den 15 juni 1922 (nr 360) samt pensionsförhöjningar enligt kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 280), varjämte å s. k. oreglerade familjepensioner åtnjöttes dyrtidstillägg efter gynnsammare grunder än som gällde för s. k. nyreglerade familjepensioner. Då vissa av dessa tilläggsförmåner författningen enligt tillkomme även pensionstagare i statens pensionsanstalt, vilka alltså ansåges innehava oreglerade pensioner, och då det kunde ifrågasättas, huruvida icke de pensioner, som komme att beviljas enligt de föreslagna bestämmelserna, borde likställas med vad som beträffande befattningshavare i statstjänst och sådan befattningshavares änka och minderåriga barn hänfördes till nyreglerade pensioner, hade i förslaget ansetts böra bland övergångsstadgandena upptagas en bestämmelse i syfte att från annan tilläggsförmån än sådan, som ifråga om statstjänare och deras efterlevande tillkomme

pensionstagare med nyreglerade pensioner, utesluta dem, som på grund av de nya bestämmelserna bleve berättigade till pensioner från pensionsanstalten.

Beträffande nu nämnda spörsmål förekommer i de över sakkunnigförslaget avgivna yttrandena icke annat uttalande än att statskontoret, som förklarar sig dela den sakkunniges uppfattning i själva saken, dock framhållit, att nödiga föreskrifter i detta syfte rätteligen syntes böra meddelas icke i reglementet för pensionsanstalten utan i de särskilda författningar, enligt vilka berörda tilläggsförmåner eljest utginge.

Jag delar den sakkunniges mening, att pensioner enligt de föreslagna bestämmelserna äro att anse som nyreglerade, och vill till stöd härför anföra följande.

Nu ifrågavarande befattningars avlöningsförmåner komma att regleras enligt § 5 för beredande av pensionsrätt i statsanstalten. Det bör alltså kunna antagas, att avlöningarna avvägas efter nuvarande förhållanden. Pensionsanstalten äger att bestämma pensionsunderlaget efter den reglerade lönen, dock med iakttagande att det icke blir högre, än att det står i skäligt förhållande till pensionsunderlaget för jämförlig befattning i statens tjänst eller med pensionsrätt i anstalten. Vid denna jämförelse bör pensionsanstalten taga hänsyn till om pensionen i den tjänst varmed jämförelsen göres är oreglerad, och vara oförhindrad att sätta pensionsunderlaget lika med denna tjänsts pensionsunderlag, ökat med författningsenligt pensionstillägg och pensionsförhöjning, därest den nyreglerade befattningens avlöningsförmåner äro så höga, att de motsvara det sålunda bestämda pensionsunderlaget. Huvudmannen kan alltså genom att vid befattningens reglering bestämma avlöningen tillräckligt hög bereda befattningshavaren pension, som svarar mot den pension, jämte eventuellt pensionstillägg och pensionsförhöjning, som tillkommer innehavaren av jämförlig befattning i statens tjänst eller med pensionsrätt i statsanstalten. Pensionen är därför att betrakta som reglerad, även om densamma icke blir så hög, som nu sades, därför att huvudmannen reglerar avlöningen till lägre belopp än som gäller för jämförlig befattningshavare i ett nyreglerat statens verk.

III. *Förbättring av lasarettsläkares pensioner och beredande av pensioner åt läkare vid tuberkulossjukhus.*

Lasarettsläkarnas pensionskassa, vars reglemente fastställdes den 13 november 1903 och som började sin verksamhet den 1 januari 1904, avser att bereda pension åt ordinarie lasarettsläkare vid länslasarett eller annan på likartat sätt anordnad sjukvårdsinrättning, vilken äges och helt eller delvis underhålles av landsting eller stad, som icke deltagar i landsting, och vilken icke är att hänföra till sjukstuga. Inträdet i kassan var under år 1904 fri-

Inledning.

villigt för den, som utnämnts till lasarettsläkare före årets början och ej fyllt 45 år. För sådan läkare, som fyllt 45 år, var inträde i kassan ej medgivet. Övriga lasarettsläkare äro skyldiga att vara delägare i kassan. Undantagna från delaktighet äro dock läkare vid de kommunala sjukvårdsinrättningarna i Stockholm och Göteborg, vid Stockholms stads och läns kurhus samt vid sjukhusen i Uppsala och Lund.

Huvudman och stat bidraga årligen med 200 kronor vardera till delägares årsavgift. Delägaren själv erlägger en grundavgift av 200 kronor samt därutöver en försäkringstekniskt beräknad tilläggsavgift, om han vid inträdet var mer än 35 år gammal; för delägare, som inträtt frivilligt under år 1904, bidrager dock staten och hans dåvarande huvudman vardera med $\frac{1}{3}$ av tilläggsavgiften.

Pensionsåldern är 65 år. Pensionen är 4,000 kronor, oberoende av tjänstårens antal. Vid avgång i förtid på grund av sjukdom eller försvagad hälsa utgår avkortad pension.

Rätt till familjepension finnes icke.

Kassan förvaltas av styrelsen för statens pensionsanstalt.

Samtidigt med fastställandet av kassans reglemente utfärdades en kungörelse, enligt vilken lasarettsläkare, som den 1 januari 1904 var mer än 45 år gammal och därför icke berättigad till inträde i kassan, under vissa villkor erhöll rätt till en pension vid 65 års ålder av 3,000 kronor, därav 1,500 kronor skulle betalas av vederbörande landsting eller stad och 1,500 kronor av staten.

Svenska lasarettsläkarföreningen inkom till Kungl. Maj:t i ansökning av den 15 juli 1921 med hemställan, att bättre pensioner måtte beredas lasarettsläkarna, därigenom att de finge pensionsrätt i statens pensionsanstalt, svarande mot ett tjänstepensionsunderlag av 6,000 kronor och ett familjepensionsunderlag av 1,500 kronor. Lasarettsläkarnas pensionskassa skulle enligt föreningens hemställan indragas i pensionsanstalten och dess överskott tillgodoräknas delägarna till bestridande av engångsavgiften för familjepensioneringen.

Svenska sanatorieläkarföreningen inkom till Kungl. Maj:t i ansökning av den 30 juli 1921 med hemställan om pensionsrätt i statens pensionsanstalt åt överläkarna vid samtliga av landsting och städer — med undantag av Stockholm och Göteborg — underhållna vårdanstalter för lungtuberkulösa, vilka äro underställda tuberkulossjukhusstadgan, ävensom överläkaren vid svenska livförsäkringsbolags sanatorieförenings sanatorium. Föreningen föreslog samma pensionsunderlag som de av lasarettsläkarföreningen föreslagna.

Över dessa ansökningar hava yttranden avgivits av styrelsen för statens pensionsanstalt, av överståthållarämbetet och länsstyrelserna, vilka överlämnat yttranden av landstingen och vederbörande kommunala myndigheter, samt av styrelserna för svenska livförsäkringsbolags sanatorieförening och för-

eningen mot tuberkulos i Borås. Slutligen hava utlåtanden avgivits av medicinalstyrelsen den 3 februari 1923 och av statskontoret den 19 i samma månad.

På uppdrag av chefen för socialdepartementet har ovannämnde sakkunnige, statskommissarie friherre Leijonhufvud, utarbetat förslag till ordnande av dessa pensionsfrågor. Detta förslags huvudbestämmelser äro följande.

Lasarettsläkarnas pensionskassa indrages den 1 januari 1927 i statens pensionsanstalt, som övertager dess tillgångar och förbindelser till pensionärer och delägare. Om delägare före den 1 juli 1927 anmäler sig vilja kvarstå vid pensionsrätt enligt kassans reglemente, bibehåller han sina rättigheter och skyldigheter enligt detsamma, dock med viss höjning av pensionen, motsvarande hans beräknade andel i kassans överskott.

Den sakkunniges förslag.

Kassans delägare, som icke göra sådan anmälan, få pensionsrätt för sig och sina efterlevande enligt särskilda bestämmelser, som sammanföras i samma kapitel som bestämmelserna angående de under II avhandlade befattningshavarna.

Pensionsrätt i statsanstalten enligt samma kapitel beredes jämväl åt följande befattningshavare:

a) den som efter utgången av år 1926 av Kungl. Maj:t utnämnes till tjänst, vilken skulle medfört delaktighet i lasarettsläkarnas pensionskassa,

b) av Kungl. Maj:t utnämnd överläkare vid statsunderstödd vårdanstalt, som avses i stadgan om tuberkulossjukhus och som äges samt helt eller delvis underhålls av landsting eller stad, som icke deltagar i landsting,

c) överläkare vid sanatorium, som äges av svenska livförsäkringsbolags sanatorieförening.

Undantagna äro dock läkarna vid de kommunala sjukvårdsinrättningarna i Stockholm och Göteborg, vid Stockholms stads och läns sjukhus samt vid sjukhusen i Uppsala och Lund ävensom överläkarna vid av Stockholms stad eller Göteborgs stad underhållna vårdanstalter för lungtuberkulösa och vid de sanatorier, som ägas av Konung Qscar II:s jubileumsfond.

För i a) eller b) nämnd läkarbefattning fordras icke någon reglering enligt § 5 av anstaltens reglemente, då detta icke synes nödigt med hänsyn till den fasta organisationen av de kommunala lasaretten och tuberkulossjukhusen, ävensom därtill att dessa läkare skola tillsättas av Kungl. Maj:t. Däremot fordras sådan reglering beträffande den i c) omnämnda befattningen.

Tjänstepensionsunderlaget föreslås till 6,000 kronor för i a) eller b) nämnd befattning. För den i c) nämnda befattningen bestämmes det enligt för statsanstalten vanliga regler beträffande enligt § 5 reglerade befattningar (se ovan under II), dock högst till 6,000 kronor.

Familjepensionsunderlaget är 300 kronor + 20 procent av tjänstepensionsunderlaget.

Pensionsåldern är 65 år för man och 62 år för kvinna. För hel pension fordras 30 tjänstår. Vid mindre antal tjänstår avkortas pensionen enligt försäkringsteknisk beräkning.

Anstånd med avgång efter uppnådd pensionsålder må ej lämnas av huvudmannen utan medicinalstyrelsens medgivande.

Den som uppnått en ålder, som med högst 5 år understiger pensionsåldern, och på grund av försvagad hälsa eller minskad arbetsförmåga avgår från sin befattning, erhåller pension, som beräknas försäkringstekniskt.

Befattningshavares familjepensionsavgift är 20 procent (1 procent för kvinna) av familjepensionsunderlaget. Denna avgift beräknas vara fullt tillräcklig. Hans tjänstepensionsavgift är 6 procent av tjänstepensionsunderlaget. Huvudmannens avgift är 4 procent av detsamma; dock är den dubbel så stor för svenska livförsäkringsbolags sanatorieförening. Den totala erforderliga tjänstepensionsavgiften beräknas vara 14 procent (beräknad efter en räntefot av 4 procent).

I fråga om engångsavgiften för befattningshavare, som icke varit delägare i lasarettsläkarnas pensionskassa, föreslås det, att staten skall efterskänka hälften av huvudmannens (ej befattningshavarens) engångsavgift enligt § 9 mom. 1, under förutsättning att befattningen anmäles för pensionsanstalten före den 1 januari 1928.

Beträffande engångsavgiften för förutvarande delägare i lasarettsläkarnas pensionskassa föreslås andra bestämmelser, som avse att taga hänsyn dels till den pensionsrätt de hava förvärvat i nämnda kassa, dels till densammas överskott. Jag redogör ej för detta förslag, då det torde få anses hava förfallit på grund av däremot framställd kritik av pensionsanstaltens styrelse.

Myndig-
heternas
yttranden.

Vad den sakkunnige sålunda föreslagit har i huvudsak tillstyrkts av de myndigheter, som yttrat sig i frågan. Jag redogör här nedan för de punkter, där myndigheterna haft avvikande mening.

1) Två landsting hava i sitt utlåtande över lasarettsläkarföreningens ovan nämnda ansökan uttalat, att den nya pensioneringen borde omfatta jämväl de lasarettsläkare, som icke haft rätt att ingå i lasarettsläkarnas pensionskassa. Medicinalstyrelsen, som funnit att deras medelålder redan år 1921 var 60 år, har icke kunnat tillstyrka detta förslag, då det skulle medföra alltför stora kostnader för läkarna.

2) Stadsfullmäktige i Göteborg hava framhållit önskvärdheten av att pensioneringen omfattade även läkarna vid Göteborgs kommunala, med läns-lasarett likartade sjukvårdsanstalter, såsom Sahlgrenska och Holtermanska sjukhusen, samt dess tuberkulosanstalter. Medicinalstyrelsen har tillstyrkt detta, under förutsättning att dessa läkare bleve tillsatta av Kungl. Maj:t och ej i den ordning, som nu stadgades i reglementet för Göteborgs stads hälsovårdsnämnd.

3) Ett landsting har ansett, att tjänstepensionsunderlaget ej borde sättas högre än 5,000 kronor, då detta underlag vore bestämt för provinsialläkarna. Medicinalstyrelsen har icke kunnat gilla denna jämförelse utan ansett, att det föreslagna beloppet, 6,000 kronor, vore lämpligen avpassat efter de dessa lasarett- och sjukhusläkare i allmänhet tillfallande löneinkomster.

4) Pensionsanstaltens styrelse har ifrågasatt, att avkortad ålderspension borde bestämmas proportionellt mot antalet tjänstår och ej efter försäkrings-teknisk beräkning, vilken medförde en alltför stark avkortning.

5) Pensionsanstaltens styrelse föreslår, att befattningshavarens tjänstepensionsavgift bestämmes till 5 procent och likaså huvudmannens, utom svenska livförsäkringsbolags sanatorieföreningens avgift, som bör vara 9 procent.

Enligt min mening föreligger det ett stort behov av bättre pensioner åt lasarettsläkarna och av pensionerings ordnande jämväl för läkarna vid ovan omförmälda tuberkulosjukhus. Jag finner även, att dessa frågor lämpligen böra lösas i huvudsak på det sätt, som den sakkunnige föreslagit och som gillats av myndigheterna och huvudmännen. Departement-
schefen.

Vad angår den utsträckning av den nya pensioneringen, som ifrågasatts i punkt 1) härovan, ansluter jag mig till medicinalstyrelsens mening att den ej bör ske. Jag har inhämtat, att för närvarande 10 f. d. lasarettsläkare äro i åtnjutande av pension enligt kungörelsen av den 13 november 1903. Av dessa pensionärer åtnjuta 4 särskilt pensionstillägg å 1,000 kronor av vederbörande landsting. Vidare äro de samtliga jämlikt § 7 i kungörelsen av den 18 juni 1925 (nr 280) berättigade till sådan förhöjning (förhöjning I), som avses i § 3 av samma kungörelse. Och under nuvarande förhållanden åtnjuta de tillika dyrtidstillägg dels av staten å den del av pensionen, som utgår av statsmedel, ävensom å nyssnämnda förhöjning, dels av vederbörande landsting å pensionen i övrigt.

Statsbidrag till kostnaden för pensionering av dessa överåriga lasarettsläkare utgår nu från det i riksstaten under elfte huvudtiteln uppförda ordinarie förslagsanslaget till statens andel i kostnaderna för pensionering av lasarettsläkare. I samband med den nu föreslagna pensionsregleringen kan detta anslag uteslutas ur riksstaten. Statsbidrag enligt nu gällande grunder till kostnaden för pensionering av vissa överåriga lasarettsläkare bör dock uppenbarligen fortfarande utgå. Härför erfordras ett belopp av cirka 15,000 kronor, vilket torde böra såsom ett särskilt ordinarie förslagsanslag uppföras under elfte huvudtiteln. Till denna fråga återkommer jag i det följande.

För min del skulle jag icke finna något att erinra mot att, såsom stadsfullmäktige i Göteborg hemställt, låta läkarna vid Göteborgs stads sjukvårdsinrättningar vinna delaktighet i anstalten under samma förutsättningar, som avses bliva gällande för läkare vid andra med länslasarett likartade sjukhus, och således under villkor, bland andra, att utnäm-

ningen sker av Kungl. Maj:t. Så länge sistnämnda förutsättning för vinnande av delaktighet i pensioneringen icke föreligger beträffande läkarna vid Göteborgs stads sjukvårdsinrättningar, synas även dessa läkare böra upptagas bland undantagen; och torde det i detta fall, såsom skedde när i enlighet med riksdagens medgivande det ursprungligen även för läkare vid lasarettet i Norrköping gällande undantaget från delaktighet i lasarettsläkarnas pensionskassa upphävdes genom kungörelse den 1 juli 1918, få bero på särskild prövning, huruvida och under vilka villkor nu förordade undantag må kunna i ett eller annat avseende bortfalla. För att emellertid framhåva, att undantagsbestämmelsen kan vid ändrade förhållanden modifieras, har jag tänkt mig, att undantagen skulle uttryckligen bestämmas såsom gällande endast tillsvidare intill dess annorlunda förordnas.

I likhet med medicinalstyrelsen finner jag icke provinsialläkarnas lägre pensioner böra föranleda sänkning av det föreslagna pensionsunderlaget 6,000 kronor. Det må erinras om att pensionerad provinsialläkare åtnjuter pensionsförhöjning I och II, varigenom hans pension blir 5,880 kronor.

I en förut denna dag avlåten proposition, nr 156, har Kungl. Maj:t framlagt förslag till löne- och pensionsreglering för provinsialläkarkåren och därvid föreslagit att pensionsbeloppet för manlig provinsialläkare måtte bestämmas till 6,036 kronor.

Ej heller kan jag ansluta mig till vad pensionsanstaltens styrelse enligt punkt 4) härovan föreslagit. Sådan försäkringsteknisk beräkning föreskrives i fråga om alla befattningar utom dem, som omförmälas i kap. IV (lärare vid folkskolor, kommunala mellanskolor m. fl. läroanstalter) och i kap. VIII (polismän). Den avser att skydda statsanstalten mot alltför höga pensionskostnader för befattningshavare, vilka först vid högre ålder vinna inträde i anstalten utan erläggande av retroaktivavgift (sådan avgift förekommer i statsanstalten endast vid en befattnings inordnande i densamma). Jag anser därför, att dylik beräkning bör ske beträffande nu ifrågavarande befattningshavare.

I fråga om årsavgifterna ansluter jag mig till pensionsanstaltens styrelses förslag i punkt 5) härovan.

Beträffande engångsavgiften synes det mig ej finnas tillräckliga skäl att efterskänka någon del av densamma för svenska livförsäkringsbolags sanatorieförening. I övrigt ansluter jag mig till den sakkunniges förslag i fråga om engångsavgift för läkarbefattning, som icke varit förenad med delaktighet i lasarettsläkarnas pensionskassa.

I fråga om övergångsstadgandena för delägare i lasarettsläkarnas pensionskassa vill jag anföra följande.

Jag föreslår, att denna kassa indrages i statsanstalten den 1 juli 1926. Denna indragning skall dock icke medföra någon ändring i delägarnas skyldigheter och rättigheter förr än efter utgången av år 1926. Och den, som

utnämnes till lasarettsläkare under senare hälften av detta år, erhåller samma villkor i statsanstalten, som han skulle haft i kassan. Dessa delägare hava rätt att före årets utgång anmäla, att de önska kvarstå på kassans villkor.

Om sådan anmälan icke göres, blir statsanstaltens reglemente gällande för befattningshavaren från den 1 januari 1927, dock med följande modifieringar i fråga om tjänstepensionsrätten.

Delägare i lasarettsläkarnas pensionskassa har rätt till 4,000 kronors pension vid 65 års ålder oberoende av tjänstårens antal. Härför erlægges för och av honom dels en grundavgift av 200 kronor, dels viss tilläggsavgift. Jag föreslår, att han får bibehålla rätt till denna pension, dock med sådant avdrag, som motsvarar de tilläggsavgifter, som skulle varit att ytterligare erlægga av och för honom, om kassans reglemente fortfarande varit gällande; om han vill betala dessa återstående tilläggsavgifter, står det honom fritt, och nämnda reduktion av pensionen sker då icke. Utöver denna pension får han rätt till den pension, som enligt pensionsanstaltens reglemente svarar mot ett tjänstepensionsunderlag av 2,000 kronor. Vid sistnämnda pensions beräkning tillgodoräknas honom tjänstår från 35 års ålder eller den högre ålder, då han fick lasarettsläkarbefattning.

Engångsavgift för delägaren beräknas efter ett tjänstepensionsunderlag av 2,000 kronor och utan hänsyn till familjepensionsrätten. Staten efterskänker hälften av den del av avgiften, för vilken huvudmannen icke äger att uttaga ersättning genom löneavdrag av befattningshavaren.

Att engångsavgift ej beräknas för hela tjänstepensionsrätten utan endast för den som svarar mot 2,000 kronors pensionsunderlag beror tydligen därpå att pensionsanstalten övertager från kassan premiereserven för den andra delen.

Att engångsavgift ej beräknas för familjepensionsrätten beror därpå att pensionsanstalten övertager från kassan större tillgångar än som motsvarar dess premiereserv. Överskottet beräknas vara ungefär 200,000 kronor. Till täckande av engångsavgift för familjepensionsrätten åtgår ungefär hälften av detta överskott.

Av återstående överskott disponeras enligt förslaget en mindre del på följande sätt.

Den, som den 31 december 1926 åtnjuter pension enligt kassans villkor, får bibehålla denna pension även därefter, dock med den höjning därav, som beräknas motsvara den på kassans premiereserv för honom belöpande andelen i kassans överskott. Liknande bestämmelse föreslås med avseende på delägare, som före den 1 januari 1927 anmäler sig vilja kvarstå på kassans villkor.

Återstående överskott tillfaller pensionsanstalten.

Vad jag sålunda föreslår i fråga om användningen av kassans överskott överensstämmer med vad lasarettsläkarnas förening och medicinalstyrelsen föreslagit. Statskontoret och en del av landstingen hava däremot ansett, att överskottet borde användas till gäldande av engångsavgifterna för tjänste-

pensionerna på sådant sätt, att såväl befattningshavarnas som huvudmännens och statens avgifter därigenom minskades. Enligt min åsikt kunna emellertid huvudmännen icke göra anspråk på någon andel i överskottet, då de erhålla mer än fullgod ersättning därför genom att staten övertager hälften av deras engångsavgifter. Och staten får enligt mitt förslag ungefär hälften av överskottet. Att befattningshavarnas andel i detsamma disponeras för betalning av deras engångsavgifter för familjepensioneringen och ej för tjänstepensioneringen, synes mig icke kunna ge anledning till någon erinran, då de själva önskat denna användning.

Det må påpekas, att kassans indragning den 1 juli 1926 i pensionsanstalten medför, att medicinalstyrelsen därefter får rätt att bevilja lasarettsläkare anstånd med att avgå från tjänsten vid uppnådd pensionsålder. Jag vill erinra om att 1925 års riksdag (skrivelse av den 25 februari 1925 nr 44) i anledning av väckta motioner medgivit Kungl. Maj:t att intill den 1 juli 1926 bevilja sådant anstånd.

De bestämmelser, som jag på grund av vad ovan anförts anser lämpliga för dessa läkare, äro så nära överensstämmande med bestämmelserna i kap. VI, att läkarna lämpligen böra upptagas där och ej i ett nytt kapitel, såsom den sakkunnige föreslagit. Bestämmelserna torde böra träda i kraft den 1 januari 1927, utom i fråga om indragningen av lasarettsläkarnas pensionskassa, som enligt vad ovan sagts bör ske redan den 1 juli 1926.

På grund av införskaffade uppgifter har den sakkunnige beräknat, att pensioneringen kommer att omfatta 111 lasarettsläkare och 25 överläkare vid tuberkulosjukhus. Under första tillämpningsåret kommer statens bidrag till deras pensionsavgifter att uppgå till 8,500 kronor samt statens ränta å de eftersänkta engångsavgifterna till 8,000 kronor, allt under förutsättning att alla dessa läkare genast omfattas av pensioneringen.

Vad slutligen angår frågan om pensionerna äro att anse som s. k. oreglerade, vill jag framhålla, att varken läkarföreningarna, huvudmännen eller de hörda myndigheterna hava påyrkat högre pensionsunderlag än 6,000 kronor. Skulle man menat, att detta vore för lågt i förhållande till läkarnas avlöningsförmåner, borde yrkande hava framställts om högre pensionsunderlag. Hade det skett och i följd därav pensionsunderlaget höjts, skulle läkare och huvudmän hava fått bidra till pensionsförhöjningen, under det staten ensam får bära kostnaden, om förhöjningen gives enligt 1925 års bestämmelser. Jag anser därför, att pensionerna böra betraktas som nyreglerade utom i fråga om förutvarande delägare i lasarettsläkarnas pensionskassa, som kvarstå på kassans villkor. Eftersom f. d. lasarettsläkare nämnas i gällande författning bland dem som äro berättigade till pensionsförhöjning I, har jag föreslagit en övergångsbestämmelse i anstaltens reglemente, varigenom pensionen från anstalten minskas med motsvarande belopp utom i nu angivna fall.

IV. *Indragning av lärarnas vid elementarläroverken nya änke- och pupillkassa.*

Frågan om förbättring av pensionerna åt efterlevande efter delägarna i elementarlärarnas nya änke- och pupillkassa, vars reglemente stadfästes den 8 december 1911 (nr 155), har sedan flera år varit föremål för framställningar och utredningar. Redan år 1920 gjorde kassans revisorer sådan framställning, sedan verkställd försäkringsteknisk utredning visat, att kassan hade betydande överskott. Av chefen för ecklesiastikdepartementet jämlikt nådigt bemyndigande tillkallade sakkunniga framlade förslag i ärendet den 13 december 1922. Vid ärendets föredragning i statsrådet yttrade jag, att jag funne tiden vara för kort för att tillåta ett definitivt ställningstagande till frågan, i följd varav i proposition till 1923 års riksdag (nr 221) endast en provisorisk höjning av utgående pensioner föreslogs. Denna proposition bifölls och har sådan förhöjning därefter utgått.

Inledning.

Det synes mig emellertid nu, att en definitiv lösning ej bör uppskjutas längre. Jag vill därför i korthet redogöra för ovannämnda sakkunnigförslag och de yttranden, som däröver avgivits.

Sakkunnigas förslag innebär, att ifrågavarande kassa indrages i statens pensionsanstalt. Genom sådan indragning skulle vinnas fördelen av ökad soliditet, förenkling i förvaltningsbestyren samt likformighet i familjepensioneringen mellan elementarläroverkens och den allmänna folkundervisningens lärarpersonal.

De sakkunnigas förslag.

Enligt statsanstaltens reglemente är befattnings familjepensionsunderlag alltid 300 kronor + 20 procent av tjänstepensionsunderlaget. I regel är änkas pension lika med befattningens familjepensionsunderlag och barnpensionerna vissa procent därav. I vissa fall bestämmas dock pensionerna efter ett försäkringstekniskt beräknat lägre pensionsunderlag. Frånsett dessa fall ställer sig en jämförelse mellan de nu gällande och de föreslagna änkepensionerna på följande sätt

Befattning	Delaktighetsbelopp i kassan	Änkepension	
		enligt nu gällande reglemente	enligt statsanstaltens reglemente
Rektor vid högre allmänt läroverk	4,000	900	1,420
Lektor	4,000	900	1,220
Rektor vid realskola	3,700	840	1,220
Adjunkt	3,400	780	1,100

Genom ovannämnda beslut av riksdagen hava de reglementsensliga pensionerna provisoriskt höjts med 200 kronor.

Delägares årsavgift är nu dels under tjänstetiden 3 procent av delaktighetsbeloppet, dels efter avgång med pension 2 procent av detsamma.

Kassan åtnjuter ett statsbidrag av 157,267 kronor, vilket beviljats delvis som ersättning för den tjänst- och nådårsrätt, som tidigare tillkommit elementarlärarna. När nya befattningar inrättats, har det förut beviljade statsbidraget höjts. Højningen har därvid så beräknats, att statsbidraget för ny befattning tillsammans med befattningshavarens avgift motsvarat familjepensionsrätten. De sakkunniga hava vid avgiftsberäkningen utgått från att befattningshavarna fortfarande skulle åtnjuta statsbidrag och att deras avgifter skulle så bestämmas, att summan av de erforderliga statsbidragen för nuvarande befattningar ej bleve större än det nu till kassan utgående bidraget. De hava funnit, att befattningshavarens avgift under dessa förutsättningar kan sättas till 3,9 procent av tjänstepensionsunderlaget och statsbidraget till 67 kronor + 0,8 procent av tjänstepensionsunderlaget. För säkerhets skull höja de avgiften till 4 procent.

Enligt förslaget skall familjepensioneringen omfatta även lärare vid tekniska fackskolor och tekniska gymnasier, under det nuvarande reglemente för kassan endast nämner tekniska elementarskolor. Förslaget motiveras därmed, att tekniska fackskolor och gymnasier äro en efter nämnda reglementes fastställande skedd utveckling av de tekniska elementarskolorna och att det enligt nu gällande lönebestämmelser tydligen förutsattes, att denna lärarpersonal skall vara delaktig i elementarlärarnas änke- och pupillkassa.

Även annan utvidgning föreslås, nämligen dels till de ordinarie kvinnliga lärarna, för vilka avgiften föreslås skola vara $\frac{1}{6}$ procent av tjänstepensionsunderlaget och familjepensionsunderlaget lika med manlig befattningshavares, dels till extra ordinarie manliga lärare, för vilka avgiften föreslås skola vara 80 kronor och familjepensionsunderlaget 740 kronor. Dessa avgifter beräknas vara tillräckliga utan statsbidrag.

De sakkunniga föreslå vissa övergångsbestämmelser, som i huvudsak överensstämna med dem, som jag i det följande förordar.

De sakkunniga visa, att, om deras förslag varit genomfört den 1 januari 1922, skulle kassan då haft ett överskott av ungefär 1,000,000 kronor.

Och om då en löne reglering varit genomförd, som placerat lärarna i de lönegrader, som de själva begärt, och alltså tjänstepensionsunderlagen samt i följd därav familjepensionsunderlagen väsentligt höjts, beräkna de sakkunniga, att kassan likväl skulle haft ett odisponerat överskott av mer än 500,000 kronor.

Myndigheter-
nas yttran-
den över sak-
kunnigas
förslag.

Styrelsen för statens pensionsanstalt tillstyrkte i utlåtande den 5 januari 1923 förslaget med viss mindre ändring.

Skolöverstyrelsen gjorde detsamma, men ansåg att frågan om de extra ordinarie lärarnas familjepensionering, ehuru behjärtansvärd, dock ej behövde lösas i detta sammanhang.

Statskontorets yttrande gick i samma riktning som skolöverstyrelsens.

Innan skolöverstyrelsen avgav sitt yttrande, hade den givit lärarkollegierna tillfälle att uttala sig över förslaget. Detsamma tillstyrktes i princip av 67 kollegier, under det 17 kollegier icke gjorde något bestämt uttalande och 16 mer eller mindre bestämt avstyrkte detsamma.

Lärarkollegiernas yttranden över sakkunnigas förslag.

Änkekassans revisorer avstyrkte i yttrande den 11 augusti 1923 för sin del förslaget och hemställde om förnyad utredning samt om provisoriska åtgärder för pensionernas förbättring.

Till samma yrkande anslöt sig styrelsen för läroverkslärarnas riksförbund.

De, som sålunda avstyrkte förslaget, gjorde det huvudsakligen av det skäl, att detsamma icke ansågs hava i tillräcklig grad sörjt för att kassans överskott komme delägarna till godo och att det ansågs att det funnes möjlighet att vinna de avsedda fördelarna utan kassans indragning i statsanstalten. Kassans direktion och skolöverstyrelsen bemötte ingående dessa invändningar.

Det framgår av den nu lämnade redogörelsen, att de sakkunnigas förslag principiellt tillstyrkts av de hörda myndigheterna och av det övervägande antalet lärarkollegier. Den erinran kan möjligen göras, att det vore olämpligt att nu söka genomföra förslaget, enär 1921 års pensionskommitté har under utredning frågan om en allmän reform av statstjänstemännens familjepensionering. Jag kan emellertid icke finna, att man bör uppskjuta reformen av elementarlärarnas familjepensionering i avvaktan på denna allmänna reform, som antagligen först efter åtskilliga år kan bliva genomförd. Även andra tjänstemannagrupper hava under senare år fått ändringar i bestämmelserna om familjepensioneringen. Så hava reglementena för telegrafverkets änke- och pupillkassa och för statens järnvägars änke- och pupillkassa grundligt reviderats åren 1920 och 1923. Och vad som nu föreslås för elementarlärarna innebär endast, att deras familjepensionsvillkor skola ansluta sig till de för folkskollärare, lärare vid kommunala mellanskolor m. fl. lärare gällande. Det synes ej troligt, att elementarlärarna därigenom skulle komma att få bättre villkor än dem, som vid den allmänna reformen komma att givas åt statstjänstemännen i övrigt. Och det är att märka, att alla delägare i statsanstalten, sålunda även elementarlärarna efter nu föreliggande förslags genomförande, enligt § 16 i anstaltens reglemente äro skyldiga att underkasta sig de ändringar i pensionsrätten, som kunna varda stadgade.

Departementetschefen.

Då därjämte, såsom statsanstaltens styrelse framhållit, kassans indragning medför avsevärd förenkling av förvaltningen, finner jag det önskvärt, att denna indragning nu sker i huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas förslag.

När folkskollärarnas änke- och pupillkassa indrogs i statsanstalten, gjordes

en försäkringsteknisk utredning, enligt vilken de tillgångar, som statsanstalten övertog, voro tillräckliga att täcka anstaltens övertagna förbindelser, beräknade efter de tjänstepensionsunderlag, som faststälts i den vid samma tid beslutade löneregleringen för folkskollärarna. Något överskott fanns ej.

För de lärarkärer, som hava delaktighet i elementarlärarnas änke- och pupillkassa, har förslag till ny lönereglering utarbetats av lärarnas lönekommitté, vars betänkande avgivits den 15 augusti 1923. Men frågan har av statsfinansiella skäl uppskjutits. Hade den föreslagna löneregleringen genomförts, medan änke- och pupillkassan ännu är självständig, och hade enligt kassans reglemente familjepensionsunderlagen varit bestämda till 300 kronor + 20 procent av tjänstepensionsunderlagen, skulle dess tillgångar tagits i anspråk till höjande av familjepensionsunderlagen. Det synes därför riktigt, att det överskott, som vid kassans indragning finnes, i första hand reserveras till att täcka den höjning av statsanstaltens ansvarighet, som kommer att ske, när nästa lönereglering sker.

Enligt de sakkunnigas beräkning kommer emellertid kassans överskott att bliva väsentligt större än det belopp, som behövs för nästa lönereglering. Det synes då billigt, att vad som efter densamma finnes kvar av överskottet må reserveras för ifrågavarande lärarkärer såsom en regleringsfond till förbättring av deras familjepensioner. Om så ej skedde skulle denna änkekassas intagningsvillkor bliva ogynnsammare än de, som beviljades folkskollärarnas änkekassa, vilken ej lämnade något överskott utöver vad som motsvarade den övertagna ansvarigheten.

I § 34 b) av statsanstaltens reglemente föreskrives, att i vissa fall familjepension skall beräknas försäkringstekniskt. Vid tillämpning av denna föreskrift på nu ifrågavarande befattningshavare, skall sådan beräkning ske, om den avlidne börjat räkna tjänstår för pension först efter fyllda 32 år. Genom beräkningen nedsättes familjepensionen på sådant sätt, att den motsvarar den årsavgift, som skulle varit tillräcklig för full familjepension, om den erlagts från 32 års ålder. Föreskriften är motiverad av att det ej fordras någon retroaktivavgift av den, som börjar avgiftsbetalningen vid högre ålder. Då det ej finnes någon dylik bestämmelse i kassans reglemente, ehuru ej heller enligt detta retroaktivavgift kräves, har denna föreskrift väckt starka betänkligheter bland lärarna. Och skolöverstyrelsen yrkade, att densamma icke borde äga tillämpning på nu ifrågavarande befattningar. I ett senare utlåtande har skolöverstyrelsen hemställt, att om detta yrkande ej kunde bifallas, kassans överskott finge disponeras till kompensation av genom sådan beräkning föranledd minskning.

Jag anser mig icke kunna tillstyrka, att nämnda föreskrift upphäves beträffande dessa lärare, med mindre det vid en blivande revision av statsanstaltens reglemente skulle befinnas, att den kan och bör upphävas även beträffande vissa andra befattningshavargrupper, t. ex. folkskollärarna. Därefter mot ansluter jag mig till skolöverstyrelsens senare hemställan, att kassans

överskott må användas till att bereda kompensation för av föreskriften föranledd nedsättning av pensionen åt efterlevande efter nuvarande delägare. Det framgår av de sakkunnigas beräkning, att överskottet är så stort, att det härigenom beredes befattningshavarna säker utsikt, att full familjepension skall komma att utgå, oberoende av befattningshavarnas ålder vid tjänstårsberäkningens början. Rätten att få fyllnadspension synes böra utsträckas även till efterlevande efter lärare, som utnämnts efter kassans indragning men före nästa lönereglering för elementarlärarna.

Enligt de sakkunnigas förslag skulle även extra ordinarie lärare omfattas av familjepensioneringen. Detta är i överensstämmelse med vad som gäller för icke ordinarie folkskollärare. Oaktat jag anser att de sakkunniga anfört goda skäl för detta förslag, finner jag dock, i anslutning till statskontorets och skolöverstyrelsens uttalanden, att denna fråga lämpligen kan uppskjutas.

Enligt § 42 i statsanstaltens reglemente har chef och ledamot i skolöverstyrelsen rätt till familjepension i anstalten, om han vid tillträdet av sin befattning hade rätt till familjepension i densamma eller i folkskollärarnas änke- och pupillkassa. Årsavgiften är under tjänstetiden 40 kronor + 2² s procent av tjänstepensionsunderlaget och efter avgång med pension 30 kronor + 2 procent av tjänstepensionsunderlaget.

Enligt kungörelse av den 31 december 1919 (nr 876) och brev av den 7 juli 1921 kvarstår chef, ledamot och byråchef i skolöverstyrelsen i lärarnas vid elementarläroverken nya änke- och pupillkassa, om han vid tillträdet av sin tjänst var delägare i densamma. Hans delaktighetsbelopp är detsamma som för rektor vid allmänt läroverk, alltså änkepensionen 900 kronor och årsavgiften 120 kronor under tjänstetiden samt 80 kronor efter avgång med pension.

Skolöverstyrelsen har framhållit, att det vore önskvärt, att den olikhet upphävdes, som sålunda nu förefinnes mellan familjepensionsvillkoren för innehavare av lika befattningar inom styrelsen. Denna olikhet skulle visserligen genom de sakkunnigas förslag avlägsnas i avseende på familjepensionsunderlagen, som bleve för alla befattningar 300 kronor + 20 procent av tjänstepensionsunderlagen. Men den skulle kvarstå i avseende på årsavgifterna. Ett undervisningsråd skulle erlägga en årsavgift av 227 kronor under tjänstetiden och 170 kronor därefter, om han varit folkskollärare, men 280 kronor under tjänstetiden och ingenting därefter, om han varit läroverkslärare. Skolöverstyrelsen föreslår därför, att samtliga dessa befattningshavare få samma familjepensionsvillkor, nämligen dem, som enligt de sakkunnigas förslag skola tillkomma dem, vilka varit läroverkslärare.

Jag ansluter mig till vad skolöverstyrelsen sålunda föreslagit.

Jag föreslår, att kassans indragning i statsanstalten sker den 1 juli 1926.

Då även de nya familjepensionsunderlagen bestämmas efter avlönings-

förmåner, vilkas reglering uppskjutits, böra pensionerna allt fortfarande betraktas som oreglerade. Detta gäller dock icke beträffande pensioner enligt de nya grunderna åt efterlevande efter chef, ledamot och byråchef i skolöverstyrelsen.

V. *Indragning av dövstumläraernas pensionsanstalt.*

Inledning.

Delägare i dövstumläraernas pensionsanstalt äro föreståndare och lärare vid

- a) dövstumskolor, inrättade av skoldistrikt enligt lagen av den 31 maj 1889, samt vissa enskilda undervisningsanstalter, som avses i kungörelsen av den 5 juni 1896,

- b) folkhögskolor,
- c) sinnesslöanstalter,
- d) vanförestalter.

Lärare i övningsämnen eller slöjd vid dövstumskolor äro dock uteslutna från delaktighet.

Endast »ordinarie» eller »fast anställda» lärare kunna bli delägare. Vad härmed förstås stadgas med avseende på dövstumläraerna i ovannämnda lag och med avseende på folkhögskolläraerna i stadgan av den 31 december 1919 nr 865. I fråga om övriga lärare innebär det, att de skola vara anställda för visst antal år i sänder eller tillsvidare med ömsesidig uppsägningsrätt.

Hel pension utgår i regel med $\frac{3}{4}$ av delägarrens delaktighetsbelopp. Detta är för föreståndare och ämneslärare vid folkhögskola lika med den kontanta lönen i högsta lönegraden enligt gällande bestämmelser angående deras minimiavlönning samt för övningslärare vid sådan skola lika med den reglerade lönen. För övriga delägare må delaktighetsbeloppet ej bestämmas högre än hans kontanta lön i högsta lönegraden samt ej heller högre och med visst undantag ej heller lägre än följande belopp:

a) vid dövstumskolor:

lägst 3,200	högst 4,500	kronor	för	manlig	föreståndare
» 1,600	» 3,000	»	»	kvinnlig	»
» 1,600	» 3,000	»	»	manlig	lärare
» 1,200	» 2,000	»	»	kvinnlig	»

b) vid sinnesslöanstalter:

lägst 3,200	högst 4,000	kronor	för	manlig	föreståndare*)
lägst 1,600	högst 2,000	kronor	för	kvinnlig	föreståndare
» 1,000	» 1,600	»	»	manlig eller kvinnlig	lärare.

*) För manlig föreståndare vid arbetshem gälla samma gränobelopp som för kvinnlig föreståndare.

c) vid vanförestalter:

lägst 1,600 högst 2,000 kronor för kvinnlig föreståndare
 » 1,000 » 1,600 » » manlig eller kvinnlig lärare.

Under det folkhögskollärarnas delaktighetsbelopp äro avpassade efter deras nuvarande löneförmåner, är detta icke fallet med de övriga delägarnas. Även de högsta medgivna delaktighetsbeloppen äro ofta avsevärt lägre än de nu utgående kontanta lönerna. I följd härav hava dessa lärarkärer upprepade gånger begärt, att bestämmelserna skulle ändras, framställningar som vunnit skolöverstyrelsens stöd.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse av den 14 november 1922 hemställt, att, därest ej proposition till 1923 års riksdag framlades om dövstumundervisningens förstatligande, högsta delaktighetsbeloppen för dövstumlärarna måtte sättas lika med minimiavlöningen i högsta lönegraden, som utgör

6,000 kronor för manlig föreståndare,
 5,000 » » kvinnlig »
 5,000 » » manlig lärare
 4,000 » » kvinnlig »

Sedermåra har med stöd av en inom skolöverstyrelsen verkställd utredning om löneförhållandena under hand av styrelsen föreslagits, att de högsta delaktighetsbeloppen för övriga ovan nämnda lärare skulle höjas till 5,000 kronor för manlig föreståndare vid sinnesslöanstalt,
 4,000 » » kvinnlig » » » eller vanförestalt,
 2,500 » » manlig eller kvinnlig lärare vid sinnesslöanstalt eller vanförestalt.

Frågan om omorganisation av dövstumlärarnas pensionsanstalt har behandlats av särskilda år 1920 tillkallade sakkunniga. Deras betänkande avgavs den 30 december 1922 och innehåller i huvudsak följande.

De sakkunniga föreslå, att dövstumlärarnas pensionsanstalt inordnas i statens pensionsanstalt. De befattningar, som äga delaktighet i den förra eller enligt dess reglemente framdeles kunna få det, skola alltså kunna förenas med pensionsrätt i den senare. De sakkunniga föreslå denna rätts utsträckning till sådana lärarbefattningar vid ifrågavarande läroanstalter, som icke haft tillträde till dövstumlärares pensionsanstalt, samt till lärarbefattning vid anstalter för vård och undervisning av blinda.

Sakkunnigas
 förslag.

För föreståndare, fast anställda ämneslärare samt vissa extra ordinarie och vikarierande ämneslärare vid folkhögskolor har minimiårsavlöning fastställts i författning. Detta är däremot icke fallet i fråga om övriga lärare. Enligt § 5 i statsanstaltens reglemente skola därför dessas befattningar regleras, innan de kunna förenas med pensionsrätt i statsanstalten. Därutöver bör ej annat villkor fordras, än att läroanstalten åtnjuta statsunderstöd. Fastställelse av reglering torde böra meddelas av skolöverstyrelsen.

Enligt förslaget skall pensionsåldern vara 65 år för manlig och 60 år för kvinnlig befattningshavare och antalet tjänstår för hel pension 33 år. Avkortning skall ske i förhållande till antalet felande tjänstår.

Tjänstepensionsunderlaget föreslås skola vara $\frac{2}{3}$ av den fastställda minimi-årsavlöningen i högsta lönegraden; om naturaförmåner ingå i avlöningen, skola de vid pensionsunderlagets bestämmande värderas av pensionsanstalten, varvid värdet av förmånen av bostad och bränsle skall sättas till $\frac{1}{8}$ av avlöningen i övrigt. Enligt denna bestämmelse blir hel pension lika med $\frac{3}{4}$ av den kontanta minimiårslönen i högsta lönegraden, när ingen annan naturaförmån åtnjutes än bostad och bränsle.

Enligt förslaget skola befattningshavare och huvudmän erlägga tjänstepensionsavgifter, som stå i samma förhållande till hel pension som enligt nu gällande reglemente för dövstumlärares pensionsanstalt, nämligen $3\frac{1}{3}$ procent, respektive $6\frac{2}{3}$ procent av tjänstepensionsunderlaget. Dessa avgifter beräknas vara tillräckliga.

I fråga om minskning av huvudmans engångsavgift föreslås bestämmelser, som i huvudsak överensstämmer med dem, som jag förordar i det följande.

Övergångsbestämmelser föreslås i syfte att förebygga, att någon nuvarande befattningshavare blir lidande på pensionsregleringen.

Delägarna i dövstumlärares pensionsanstalt hava redan rätt till familjepension från statsanstalten. Villkoren äro desamma som för folkskollärare. Härefter föreslås ingen ändring.

Myndig-
heternas
yttranden.

Statskontoret och pensionsanstaltens styrelse hava tillstyrkt sakkunnigas förslag med vissa ändringar i detaljer.

Skolöverstyrelsen däremot — som synes utgå ifrån att dövstumlärares pensionsanstalt först i samband med dövstumundervisningens förstatligande lämpligen borde inordnas i statsanstalten — förordar i princip förslaget men tillstyrker ytterligare utredning i frågan. I avvaktan därpå bör enligt överstyrelsens mening den av överstyrelsen föreslagna höjningen av delaktighetsbeloppen göras genom ändring i reglementet för dövstumlärares pensionsanstalt. Till motivering anföres huvudsakligen följande.

Enligt de sakkunnigas förslag blir pensionsunderlagets höjning beroende av att huvudmännen reglera befattningarna. Men det kan ej utan vidare förutsättas, att t. ex. alla dövstumskoldistrikt skola vara beredda att utan dröjsmål gripa sig an med sådan reglering. Och denna är, såsom skolöverstyrelsen av erfarenhet vet, en tidsödande och icke sällan ganska svårlöst angelägenhet, som ofta medför ingående förhandlingar mellan huvudmannen och vederbörande statsmyndighet angående befattningshavarnas behörighets-, anställnings-, tjänstgörings- och lönevillkor.

Det synes därför skolöverstyrelsen, att vid indragningen av dövstumlärares pensionsanstalt sådana bestämmelser böra träffas, att behovet av särskild reglering i största möjliga utsträckning kan undvikas.

Dessutom gör skolöverstyrelsen anmärkning mot vissa detaljer i förslaget, främst pensionsålderns höjning från 60 till 65 år. Överstyrelsen erinrar om att pensionsåldern för folkhögskollärarna år 1913 sänktes från 65 till 60 år och finner dess höjning icke motiverad, utan tvärtom synnerligen betänklig ur undervisningens synpunkt.

Vid övervägande av nu refererade framställningar och förslag har jag funnit, att denna frågas lösning ej bör uppskjutas längre och att den bör ske i överensstämmelse med de sakkunnigas förslag, dock med vissa ändringar däri.

Departement-
schefen.

Då skolöverstyrelsen bestämt motsatt sig pensionsålderns höjning till 65 år för manlig lärare, torde den böra fortfarande vara 60 år liksom för kvinnlig lärare.

Skolöverstyrelsen har ansett det önskvärt, att regleringen av ifrågasvarande tjänster kunde så vitt möjligt undvikas. Detta önskemål anser jag kunna tillmötesgå på följande sätt.

Vad angår dövstumskolorna är det att märka, att 1889 års lag om dövstumundervisningen innehåller sådana bestämmelser angående de »ordinarie» lärarnas behörighets-, anställnings- och tjänstgöringsvillkor, att regleringen endast skulle komma att avse avlöningen. Då det nu ej är avsikten att ställa några fordringar på skoldistriktet med avseende på avlöningen utöver dem, som redan äro uppfyllda, utan endast att bereda lärarna pensioner, som äro avpassade efter redan beviljade löneförmåner, synes det ej erforderligt att fordra någon reglering. Jag föreslår därför, att dövstumskola må kunna utan reglering få ordinarie tjänst förenad med rätt till pension i statsanstalten efter ett tjänstepensionsunderlag, som ej överstiger $\frac{3}{4}$ av det högsta delaktighetsbelopp, som skolöverstyrelsen föreslagit för tjänsten. Högsta tjänstepensionsunderlaget blir alltså:

4,500	kronor	för	manlig	föreståndare	vid	dövstumskola
3,750	»	»	kvinnlig	»	»	»
3,750	»	»	manlig	lärare	»	»
3,000	»	»	kvinnlig	»	»	»

I fråga om sinnesslö- och vanförestalter finnes det däremot icke i lag eller författning några bestämmelser angående lärarnas behörighets-, anställnings- eller tjänstgöringsvillkor utöver stadgandet i reglementet för dövstumslärarnas pensionsanstalt, att de skola vara anställda för visst antal år eller tills vidare med ömsesidig uppsägningsrätt. Vid sådant förhållande synes det mig icke kunna ifrågasättas, att staten skulle bereda dessa lärare väsentligt höjda pensioner utan att erhålla inflytande på nämnda villkor. Men däremot finnes det intet hinder att överflytta dessa anstalters lärares pensionsrätt från dövstumslärarnas pensionsanstalt till statsanstalten utan tjänstereglering, om ingen höjning av pensionsrätten sker. Jag föreslår alltså, att

reglering enligt § 5 i statsanstaltens reglemente skall fordras i fråga om lärarbefattning vid sinnesslö- eller vanförestalt, endast om huvudmannen önskar höja pensionsrätten eller om befattningen ej förut varit förenad med pensionsrätt i dövstumlärares pensionsanstalt.

På detta sätt vinnes en mjuk övergång från den gamla till den nya ordningen. Särskilt må framhållas att det synes lämpligt att undvika tjänsteregleringar vid dövstumskolorna, enär frågan om dövstumundervisningens förstatligande sannolikt inom kort måste finna sin lösning. Skolöverstyrelsen har upprepade gånger gjort framställning om sådan reform av denna undervisning. Även efter förstatligandet böra lärarna hava pensionsrätt i statsanstalten. Men det synes icke lämpligt att genom reglering av enskilda tjänster föregripa den allmänna tjänstereglering, som torde vara att vänta i samband med statens övertagande av dövstumundervisningen.

Därjämte vill jag framhålla önskvärdheten av att, såsom även de sakkunniga föreslagit, jämväl extra ordinarie lärare och vikarier vid här ifrågasvarande undervisningsanstalter erhålla möjlighet till pensionsrätt under samma villkor, som gälla för de i kap. IV av statsanstaltens reglemente nu omfördälda befattningshavare, samt att lärare i övningsämnen vid blind- och dövstumskolor i fråga om pensionsrätt jämställas med ämneslärare.

Jag tänker mig, att statsanstalten skall övertaga dövstumlärares pensionsanstalts förbindelser den 1 juli 1926 utan ändring av delägarnas eller huvudmannens rättigheter och skyldigheter. Huvudman för dövstumskola skall dock äga rätt att före den 1 januari 1927 höja befattningsdelaktighetsbelopp intill de maximibelopp, som skolöverstyrelsen föreslagit för föreståndare och lärare vid dövstumskolor. För denna höjning skall ingen annan engångsavgift krävas än den som svarar mot höjningen av familjepensionsrätten.

Delägare i dövstumlärares pensionsanstalt skall äga rätt att före den 1 januari 1927 anmäla, att han önskar bibehålla sina rättigheter och skyldigheter enligt nämnda anstalts reglemente (eventuellt med nämnd höjning av delaktighetsbeloppet). Om sådan anmälan icke sker, skall statsanstaltens reglemente bliva gällande för befattningshavaren från den 1 januari 1927 och hans tjänstepensionsunderlag vara lika med $\frac{3}{4}$ av hans förra delaktighetsbelopp. Om detta före nämnda dag höjts intill ovan angivna maximibelopp, må det genom reglering av huvudmannen enligt § 5 ej sedermera höjas.

Om befattnings tjänstepensionsunderlag höjes efter nämnda dag men före den 1 januari 1929, synes det mig likaledes billigt, att staten efterskänker huvudmannens hela engångsavgift för tjänstepensionens förhöjning och sålunda kräver endast den engångsavgift, som motsvarar befattningshavarens andel i kostnaden för tjänstepensionens förhöjning samt hela kostnaden för familjepensionens förhöjning. För denna engångsavgift äger huvudmannen enligt § 9 mom. 2 uttaga ersättning av befattningshavaren genom löneav-

drag, som bestämmas av pensionsanstalten. Denna lindring i huvudmannens engångsavgift överensstämmer med vad som beviljats i fråga om övriga lärarbefattningar, som omförmålas i kap. IV.

Om befattning anmäles först efter den 1 januari 1929 för beredande av pensionsrätt i statsanstalten, föreslår jag även samma lindring i huvudmannens engångsavgift, som beviljats med avseende på övriga till detta kap. IV hörande lärarbefattningar. Den innebär att staten efterskänker hälften av den engångsavgift, för vilken huvudmannen icke äger rätt till ersättning av befattningshavaren.

Vad angår statens kostnad för pensionsregleringen må följande anföras.

Något bidrag till pensionsavgifterna erfordras icke, enär de beräknas vara tillräckliga.

De sakkunniga hava beräknat, att om alla lärarbefattningar vid dövstumskolor, sinnesslö- och vanförestalter reglerades och lönerna bestämdes till belopp, som huvudmännen i infordrade uppgifter ansett skäligen, skulle räntan på statens engångskostnad för tjänstepensionernas förhöjning bliva 20,000 kronor om året.

Beträffande frågan om pensionerna äro att anse som reglerande eller ej, vill jag, under erinran om vad jag yttrat under II, anföra följande.

Enligt 1925 års bestämmelser är pension från dövstumslärarnas pensionsanstalt att anse som oregerad. Detsamma bör därför gälla om pension från statsanstalten i befattning, som varit förenad med delaktighet i dövstumslärarnas pensionsanstalt och som icke erhållit högre pensionsunderlag i statsanstalten än $\frac{3}{4}$ av dess förra delaktighetsbelopp. Det bör även gälla om dövstumslärbefattning, vars pensionsunderlag visserligen höjts, men dock ej överstiger $\frac{3}{4}$ av de maximibelopp, intill vilka delaktighetsbeloppen enligt förslaget kunna höjas före utgången av år 1926. Dessa motsvara nämligen nuvarande minimilöner och det är enligt förslaget, av förut angivna skäl, icke medgivet huvudmännen att genom reglering få pensionsunderlagen ytterligare höjda.

Om lärarbefattning vid annan anstalt än dövstumskola, som haft delaktighet i dövstumslärarnas pensionsanstalt, blivit nyreglerad genom författning eller enligt § 5, är pension i densamma att betrakta som reglerad. Detsamma gäller om sådan lärarbefattning, vid dövstumskola eller annan anstalt, som icke haft delaktighet i dövstumslärarnas pensionsanstalt och där för måst nyregleras för inträde i statsanstalten.

VI. *Beredande av pensionsrätt åt lärare vid fortsättningsskolor och anstalter för yrkesundervisning.*

Såsom skolöverstyrelsen redan i skrivelse av den 30 januari 1922 framhöll, ökas i ej ringa mån svårigheterna att få lämpliga lärare vid fortsättningsskolor och yrkesundervisningsanstalter därigenom, att dessa lärarbefattningar

Inledning.

icke äro förenade med pensionsrätt. Skolöverstyrelsen hemställde i nämnda skrivelse, att dessa lärares pensionsfråga måtte ordnas genom deras anslutning till statens pensionsanstalt. Statskontoret anslöt sig till skolöverstyrelsens hemställan. Och framställningar i samma syfte hava, både förut och efteråt, gjorts av kommuner, skolstyrelser och lärare, varjämte skolöverstyrelsen återkommit till frågan om beredande av pensionsrätt för ifrågavarande lärarpersonal.

Med anledning av dessa framställningar hava tillkallade sakkunniga utarbetat förslag till denna pensionsfrågas lösning. Angående den huvudsakliga innebörden av detta förslag må här följande anföras.

De sakkunnigas förslag.

Liksom skolöverstyrelsen föreslå de sakkunniga, att ifrågavarande lärare skola erhålla pensionsrätt i statens pensionsanstalt och inordnas i kap. IV av dess reglemente, vilket kapitel omfattar jämväl folkskollärarna. Enär det icke i någon författning stadgats viss minimiårsavlöning för dessa lärarbefattningar, fordras det enligt § 5 i anstaltens reglemente, att de skola regleras, innan de kunna förenas med pensionsrätt. Fastställelse å skedd reglering bör ankomma på skolöverstyrelsen att meddela.

Fortsättningsskolorna äro för närvarande kommunala och åtnjuta enligt kungörelse den 16 september 1918 (nr 762) med däri genom kungörelse den 19 juni 1919 (nr 516) gjord ändring statsbidrag till lärarnas avlöning. I följd härav behövs det i fråga om deras lärare enligt de sakkunnigas mening intet annat villkor för pensionsrättens beviljande än ovannämnda reglering. Skulle någon enskild skola komma att inrättas, som av skolöverstyrelsen godkännes som fortsättningsskola, böra dess lärare även få pensionsrätt, liksom fallet nu är med lärare vid enskild skola, som av skolöverstyrelsen godkänts som folkskola.

Kommunal yrkesundervisningsanstalt åtnjuter statsunderstöd enligt kungörelse den 4 november 1921 (nr 705) under villkor, bland andra, att den är anordnad i enlighet med samma dag utfärdad stadga (nr 706) för den kommunala yrkesundervisningen. Enskild yrkesundervisningsanstalt kan efter prövning av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall erhålla statsunderstöd enligt föreskrifterna i nämnda kungörelse den 4 november 1921 (nr 705) under vissa där angivna förutsättningar, innebärande bland annat att anstalten skall vara underkastad föreskrifterna i kungörelse samma dag (nr 707) med bestämmelser angående statsunderstödda enskilda anstalter för yrkesundervisning. Då sålunda statsunderstöd lämnas, endast om skolorna äro ändamålsenligt organiserade, och skolöverstyrelsen har inseende över dem, erfordras det enligt de sakkunnigas mening intet annat villkor för pensionsrättens beviljande — utöver förenämnda reglering — än att anstalterna åtnjuta statsunderstöd.

Enligt förslaget skall jämväl statsunderstött seminarium för utbildande av

lärare för yrkesundervisning kunna erhålla pensionsrätt åt sina lärare, under villkor att befattningarna regleras.

Pensionsåldern och antalet tjänstår för hel pension skola vara desamma som för folkskollärare (60 levnadsår, 33 tjänstår). Avkortning skall ske i förhållande till antalet felande tjänstår.

Tjänstepensionsunderlaget skall bestämmas enligt de grunder, som ovan angivits under V.

Familjepensionsunderlaget skall vara 300 kronor + 20 procent av tjänstepensionsunderlaget.

Befattningshavaren skall, liksom folkskollärare, erlægga en tjänstepensionsavgift av $3\frac{1}{3}$ procent av tjänstepensionsunderlaget. Även hans familjepensionsavgift bestämmas på samma sätt som för folkskollärare (för man 40 kronor + $2\frac{2}{3}$ procent av tjänstepensionsunderlaget, för kvinna 3 kronor + $\frac{1}{6}$ procent av tjänstepensionsunderlaget). Huvudman för enskild läroanstalt skall erlægga en pensionsavgift av $6\frac{2}{3}$ procent av tjänstepensionsunderlaget. Däremot skall ingen sådan avgift erläggas för lärare vid kommunal läroanstalt.

De sakkunniga föreslå, att staten beviljar huvudmännen samma lindring i engångsavgifterna, som beviljats i fråga om andra till kap. IV hörande lärarbefattningar. Detta innebär, att staten efterskänker huvudmannens (ej befattningshavarens) hela engångsavgift, om befattningen anmäles före den 1 januari 1929, och halva engångsavgiften, om befattningen anmäles senare.

Skolöverstyrelsen har tillstyrkt de sakkunnigas förslag med vissa smärre ändringar.

Myndig-
heternas
yttranden.

Styrelsen för statsanstalten har gjort detsamma, dock under uttalande, att det syntes kunna ifrågasättas, huruvida ifrågavarande undervisningsorganisation ännu vore så stabiliserad, att lärarbefattningarna nu lämpligen borde förenas med pensionsrätt.

Statskontoret har även under detaljerinringar mot vissa delar av de sakkunnigas förslag tillstyrkt, att ifrågavarande lärargrupper måtte tillerkännas den föreslagna pensionsrätten, men har ifrågasatt, att det skulle anstå därmed till den mera genomgripande förändring i anstaltens reglemente, som kunde väntas komma att ske i samband med förestående löne- och pensionsreglering för folkskollärare m. fl.

I likhet med skolöverstyrelsen och läroanstalternas huvudmän anser jag, att denna pensionsfråga kräver en snar lösning. Man bör enligt min mening icke, såsom pensionsanstaltens styrelse ifrågasatt, vänta därmed i avvaktan på att denna undervisningsorganisation skall bli mera stabiliserad än den nu är. Ty därmed försvåras och fördröjes stabiliseringen, alldenstund skolorna hava svårare att få lämpliga lärare, som vilja ägna sig åt denna undervisning såsom sitt livsverk, och måste finna sig i täta ombyten av

Departement-
chefen.

tillfälligt anställda lärare. Såsom de sakkunniga framhållit, är att märka att, om staten ger dessa lärare pensionsrätt, detta kan sägas innebära att en del av det statsunderstöd, som anses böra lämnas till läroanstalternas verksamhet, utgår i form av bidrag till lärarnas pensionering. Om undervisningen i en fortsättningskola inskränkes och i följd därav en lärarbefattning indrages, så upphör statens bidrag till såväl lärarens avlöning som hans pensionering. Och om staten ej längre finner sig böra bidraga till upprätthållande av en enskild yrkesundervisningsanstalt, så upphör dess bidrag till lärarnas pensionering på samma gång som statsunderstödet i övrigt.

Undervisningsorganisationens brist på stabilitet medför naturligtvis, att lärarna ej kunna vara säkra på att få behålla sina tjänster till uppnådd pensionsålder. Men den pensionsrätt, som förslaget bereder dem, är av stor betydelse för dem, även om de förlora sina tjänster i förtid. Ty om en tjänst indrages, behåller befattningshavaren enligt pensionsanstaltens reglemente rätt till hela den pension, som han beräknas hava intjänat före tjänstens indragning.

Ej heller kan jag tillmäta någon större vikt åt det förhållandet, att anstaltens reglemente möjligen kan komma att undergå en mera genomgripande revision i samband med förestående löne- och pensionsreglering för folkskollärare m. fl. Denna revision kan ej gärna tänkas komma att giva folkskollärarna och andra sämre pensionsvillkor än de nu hava. Men skulle likväl så bliva fallet, är enligt § 16 i reglementet en var delägare underkastad de ändringar i pensionsrätten, som kunna varda i vederbörlig ordning beslutade.

Jag föreslår därför, att denna pensionsfråga löses i överensstämmelse med de sakkunnigas förslag, dock med vissa detaljändringar, som föranledas av anmärkningar, vilka framställts av de hörda myndigheterna eller ansetts eljest böra vidtagas. Bland dessa ändringar må särskilt framhållas, att de sakkunnigas förslag i fråga om lindring av huvudmännens engångsavgifter i så måtto ändrats, att enskild huvudman får sådan lindring endast efter prövning av Kungl. Maj:t och endast i fråga om befattning, som anmäles före den 1 januari 1929, samt att för honom endast hälften av den engångsavgift efterskänkes, för vilken han icke äger att uttaga ersättning genom löneavdrag för befattningshavaren.

Jag vill emellertid med styrka framhålla, att vid reglering enligt § 5 för inordnande i pensionsanstalten av befattning vid fortsättningskola eller yrkesundervisningsanstalt bör noga iakttagas, att reglering icke medgives för andra befattningar än dem, som äro förenade med en så omfattande tjänstgöring vid vederbörande undervisningsanstalt, respektive den kurs eller avdelning av anstalten, för vilken statsbidrag utgår, att denna tjänstgöring kan anses utgöra befattningshavarens huvudsakliga sysselsättning. Tjänstgöringen torde böra utgöra minst 20 timmars undervisning i veckan och sträcka sig över större delen av året. Särskilt synes mig vid reglering av

befattning vid enskild anstalt för yrkesundervisning och dennas förseende med rätt till pension från anstalten, de myndigheter, som äga att handlägga dessa frågor, böra vidtaga en ingående prövning, huruvida förutsättningar föreligga för medgivande av pensionsrätt. En dylik varsamhet synes mig nämligen vara med nödvändighet påkallad av den stora skiftningen i uppgifter och organisation, som utmärker de enskilda yrkesundervisningsanstalterna.

De föreslagna bestämmelserna torde böra träda i kraft den 1 januari 1927.

På grund av genom skolöverstyrelsen erhållna uppgifter beräkna de sakkunniga, att räntan på statens kostnad för den av dem föreslagna lindringen i huvudmännens engångsavgifter kommer att uppgå till 40,000 kronor, om alla nuvarande befattningar regleras före den 1 januari 1929. Statens bidrag till pensionsavgifterna för dessa befattningar beräknas bliva 53,000 kronor.

På grund av vad jag anfört under II, anser jag att dessa befattningshavares pensioner äro att anse som reglerade.

VII. *Anslag till statens pensionsanstalt.*

Jag övergår nu till frågan om den höjning av statsanstaltens anslag, som erfordras för budgetåret 1926—1927 för genomförande av de nu föreslagna pensionsreformerna.

Jag vill då erinra om att i statsverkspropositionen till 1926 års riksdag föreslagits, att i riksstaten för nämnda budgetår måtte under elfte huvudtiteln med oförändrade belopp uppföras följande anslag till statsanstalten:

Bidrag till statens anstalt för pensionering av folkskol-

lärare m. fl.	kronor 5,310,000: —
Pensionsavgifter till densamma, <i>förslagsanslag</i>	» 3,255,000: —

Det förra anslaget är avsett att täcka räntan på anstaltens fondbrist, vilken betraktas som en statens skuld till anstalten. Vid anstaltens inrättande ansåg man, att denna skuld väl ej behövde amorteras, men att den ej borde ökas år för år genom bristande räntebetaling. Det bestämdes därför att fondbristen skulle beräknas vart femte år. Såsom omnämnts i det vid statsverkspropositionen till 1924 års riksdag, elfte huvudtiteln, i utdrag fogade statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden, punkten 3:o, visade en beräkning av anstaltens ställning vid 1922 års slut, att i följd av nya befattningsgruppers intagande fondbristen så ökats, att dess ränta med 842,000 kronor översteg det beviljade anslaget. Någon ökning ansågs dock med hänsyn till den statsfinansiella ställningen icke böra ske. I följd härav har givetvis fondbristen ytterligare ökats och anslaget blivit än mer otillräckligt att täcka räntan å densamma.

Även de pensionsregleringar, som nu föreslås, komma att öka anstaltens fondbrist. Den största ökningen uppkommer därigenom, att statsanstalten

får övertaga dövstumläraernas pensionsanstalts förbindelser. I denna anstalt har nämligen någon fondbildning icke ägt rum, utan inflytande avgifter av huvudmän och befattningshavare använts till bestridande av utgående pensioner och omkostnader. De sakkunniga hava uppskattat fondbristen till ungefär 3,500,000 kronor (beräknat efter 4 procent). Skulle den ej ökas år för år, skulle staten alltså behöva till dövstumläraernas pensionsanstalt erlagga en årlig ränta av 140,000 kronor utöver det belopp, som erfordras till bestridande av utgående pensioner, i den mån inflytande avgifter icke räcka till.

I samband med inrättandet genom beslut av 1905 års riksdag av dövstumläraernas pensionsanstalt iklädde sig nämligen riksdagen (skrivelse nr 147) viss garanti för anstaltens utgifter. Riksdagen beslöt, att de för pensionsanstaltens ändamål erforderliga kostnaderna skulle bestridas genom avgifter av dels vederbörande skoldistrikt dels ock vederbörande tjänstinnehavare samt genom fyllnadsbidrag av staten, att distriktens och lärarpersonalens avgifter skulle, i den mån de ej åtginge till årets utgifter, samlas i en fond, samt att pensionsanstaltens alla utgifter skulle bestridas i första rummet av avgifterna ävensom nämnda fonds avkastning och kapital, så att, först sedan fonden till fullo åtgått, staten skulle tillskjuta erforderligt fyllnadsbidrag. Om nu statens pensionsanstalt övertager förbindelserna, bör alltså ovannämnda ränta i sinom tid betalas av staten till denna pensionsanstalt genom höjning av ifrågakvarande anslag.

I jämförelse med nu omförmälda ökningar av räntan på fondbristen äro de ökningar därav, som förorsakas av de av mig föreslagna pensionsregleringarna relativt mindre betydande. Det framgår av den förut lämnade redogörelsen, att dessa ökningar kunna uppskattas till följande belopp:

för under II	nämnd pensionering	kronor	8,000:—
»	» III	»	8,000:—
»	» IV	»	—
»	» V	»	20,000:—*)
»	» VI	»	40,000:—*)

eller tillhopa kronor 76,000:—

Enligt anstaltens reglemente skall ny beräkning av anstaltens ställning göras under år 1927. Det synes mig emellertid önskvärt, att storleken av det erforderliga anslaget må vara känt vid uppgörande av riksstaten för år 1927—1928. Jag har därför för avsikt att anmoda pensionsanstalten att verkställa dylik beräkning redan under loppet av innevarande år. Därvid kommer givetvis hänsyn att tagas jämväl till den ökning i fondbristen, som uppkommer vid bifall till nu föreslagna pensionsregleringar.

*) Detta belopp är för högt, enär statens engångskostnad blir mindre enligt mitt förslag än enligt de sakkunnigas (sänkning av dövstumläraernas pensionsunderlag och höjning av engångsavgifterna för enskilda huvudmän för under VI omförmälda befattningar.)

Jag övergår härefter till frågan i vad mån förslagsanslaget till pensionsavgifter till statsanstalten behöver ökas i följd av dessa pensionsregleringar.

Enligt mitt i det föregående under avdelning IV framställda förslag skall lärarnas vid elementarläroverken nya änke- och pupillkassa indragas i statens pensionsanstalt, varvid det förutsatts att dessa lärare fortfarande skola hava rätt till statsbidrag till sina avgifter, beräknat på sådant sätt, att dess totalbelopp blir ungefär detsamma, som enligt nu gällande grunder. Inordnandet av kassan i statens pensionsanstalt skall enligt mitt förslag ske den 1 juli 1926, men kassans tillgångar skola tills vidare hållas avskilda från pensionsanstaltens övriga medel. Det i riksstaten för budgetåret 1926—1927 uppförda ordinarie anslaget till bidrag till pensionering av änkor och barn efter lärare vid allmänna läroverk, pedagogier, seminarier m. m. å 157,276 kronor, vilket anslag även tagits i beräkning under elfte huvudtiteln i den till innevarande riksdag avlätna statsverkspropositionen, torde under nu angivna förhållanden böra med oförändrat belopp upptagas i riksstaten för budgetåret 1926—1927 och ställas till förfogande av styrelsen för statsanstalten för det med anslaget avsedda ändamålet.

Enligt vad ovan anförts kan, under förutsättning av allmän tillslutning till den föreslagna pensioneringen, statens årsbidrag till pensionsavgifterna uppskattas till

för under II nämnd pensionering	kronor	4,000: —
» » III » »	»	8,500: —
» » V » »	»	—
» » VI » »	»	53,000: —
	eller tillsammans kronor	65,500: —

I betraktande av att dessa pensionsregleringar ej skola ske förrän efter utgången av år 1926, kan statens bidrag till pensionsavgifter för desamma för budgetåret 1926—1927 ej uppskattas till mer än cirka 33,000 kronor.

Härtill komma emellertid de bidrag, som för senare hälften av år 1926 skola utgå till förutvarande delägare i lasarettsläkarnas pensionskassa. De uppgå till ungefär 10,000 kronor.

I 1926 års statsverksproposition har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att i avbidan på proposition i ämnet under elfte huvudtiteln såsom bidrag till kostnaderna för pensionering av dövtumlärare m. fl. beräkna ett ordinarie förslagsanslag å 55,000 kronor. Såsom framgår av vad jag förut anför, komma efter inordnande av dövtumlärarnas pensionsanstalt i statens pensionsanstalt de pensionsavgifter, som erläggas av delägarna i den förra anstalten och deras huvudmän, att vara tillräckliga. Den i dövtumlärarnas pensionsanstalt förefintliga fondbristen torde vidare böra upptagas till behandling vid den försäkringstekniska beräkning, vilken under år 1926 kommer att företagas för utrönande av motsvarande brist i statens pensionsanstalt. Först när erforderlig utredning föreligger beträffande hela fondbristen i statsanstalten

lärer åtgärd böra vidtagas för höjande av det till statsanstalten utgående fasta anslaget. Det såsom bidrag till kostnaderna för pensionering av dövstumlärare m. fl. reserverade beloppet av 55,000 kronor erfordras följaktligen icke nu för detta ändamål utan torde lämpligen böra tagas i anspråk för gäldande av statens bidrag till pensionsavgifterna för de i det föregående under avdelningarna II, III och VI avsedda befattningshavare, som av mig föreslagits skola inrangeras i statens pensionsanstalt. Det ordinarie förslagsanslaget: bidrag till kostnaderna för pensionering av dövstumlärare m. fl. torde därför böra uteslutas ur riksstaten och i stället under elfte huvudtiteln och rubriken: bidrag till kostnaderna för pensionering av vissa i statens pensionsanstalt inordnade grupper av befattningshavare upptagas ett extra förslagsanslag å 43,000 kronor.

VIII. *Ändringar i reglementet för statens pensionsanstalt.*

Jag har låtit upprätta förslag till de viktigaste av de ändringar i pensionsanstaltens reglemente, som erfordras för genomförande av vad jag i det föregående förordat, vilket förslag torde få såsom bilaga åtfölja detta statsrådsprotokoll. Utöver vad redan anförts till deras motivering torde endast följande behöva tilläggas.

§ 23.

I de för de olika befattningshavargrupperna gällande särskilda bestämmelserna angives det hur tjänstepensionsunderlaget skall bestämmas. Undantagsvis (distriktsveterinärer, distriktsjuksköterskor och distriktsbarnmorskor) angives ett fixt belopp. Eljest bestämmas pensionsunderlaget efter den fastställda minimiårsavlöningen i högsta lönegraden. Om denna är fastställd genom författning är pensionsunderlaget lika med $\frac{2}{3}$ av densamma, därest förmån av bostad och bränsle icke åtnjutes, men $\frac{3}{4}$ av den kontanta lönen, därest sådan förmån åtnjutes. Om minimiårsavlöningen fastställts genom reglering enligt § 5, må pensionsunderlaget ej sättas högre än $\frac{2}{3}$ av densamma; om naturaförmåner åtnjutas skall det av pensionsanstalten uppskattade värdet av dem inräknas i avlöningen, varvid värdet av bostad och bränsle ej må upptagas högre än till $\frac{1}{5}$ av avlöningen i övrigt. Dessutom stadgas i fråga om enligt § 5 reglerade befattningar, att pensionsunderlaget ej må sättas högre än att det står i skäligt förhållande till pensionsunderlagen för jämförliga befattningar i statens tjänst eller med pensionsrätt i statsanstalten eller annan av staten understödd pensionsinrättning.

Då dessa stadganden återfinnas i alla kapitel, som innehålla särskilda bestämmelser för de olika befattningsgrupperna, synes det lämpligt att föra dem till de allmänna bestämmelserna. Därigenom förenklas de särskilda bestämmelserna, i det att de ej behöva innehålla regler om tjänstepensionsunderlagen i annan mån, än avvikelse skall göras från den allmänna regeln.

Men därvid bör rättelse göras av en oegentlighet i de anförda reglerna, vilken påpekats av de sakkunniga för omorganisation av dövstumläraernas pensionsanstalt.

Det stadgas nu, att, om bostadsförmån åtnjutes i befattning, som reglerats enligt § 5, pensionsunderlaget ej må sättas högre än $\frac{2}{3}$ av den med 20 procent ökade kontanta minimiärsavlöningen i högsta lönegraden. Detta innebär, att pensionsunderlaget för sådan befattning kan sättas till 80 procent av den kontanta avlöningen. Däremot är pensionsunderlaget för befattning, där avlöningen är bestämd i författning och bostadsförmån åtnjutes, bestämt till 75 procent av den kontanta avlöningen. En folkskollärares pensionsunderlag är sålunda 75 procent av den kontanta avlöningen, men pensionsunderlaget för t. ex. en lärare vid vanförestalt, som åtnjuter bostadsförmån, skulle kunna sättas till 80 procent av den kontanta avlöningen.

Denna oegentlighet avlägsnas, om det stadgas, att bostadsförmånens värde skall sättas lika med $\frac{1}{8}$ av avlöningen i övrigt.

I de fall, då pensionsanstalten på grund av hittills gällande bestämmelser satt pensionsunderlaget högre än nu föreslås, bör befattningens pensionsunderlag bibehållas oförändrat, tills ny reglering sker.

§ 33.

I denna § stadgas för närvarande, att familjepensionsunderlaget ej må överstiga 1,500 kronor. Detta maximum bör nu höjas till 2,000 kronor, enär eljest familjepensionsunderlagen för chef och undervisningsråd i skolöverstyrelsen skulle understiga 300 kronor + 20 procent av tjänstepensionsunderlagen.

Eftersom familjepensionsunderlaget alltid — med nu nämnt, av nuvarande maximibestämmelse föränlett undantag — är 300 kronor + 20 procent av tjänstepensionsunderlaget, synes denna bestämmelse böra flyttas till denna § i de allmänna bestämmelserna.

Under åberopande av vad jag sålunda anført, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. må erhålla ändrat namn av statens pensionsanstalt;

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att för beredande av rätt till delaktighet i nämnda pensionsanstalt för de av mig i det föregående därtill förordade grupper av befattningshavare vidtaga ändring av det för pensionsanstalten gällande reglementet i huvudsaklig överensstämmelse med förenämnda, såsom bilaga till detta protokoll fogade förslag;

dels, med uteslutande ur riksstaten av det under elfte

huvudtiteln uppförda ordinarie förslagsanslaget till statens andel i kostnaden för pensionering av lasarettsläkare, under samma huvudtitel och rubriken: statens andel i kostnaden för pensionering av vissa överåriga lasarettsläkare uppföra ett *ordinarie* förslagsanslag av 15,000 kronor;

dels i riksstaten med oförändrat belopp uppföra det nu under nämnda huvudtitel upptagna *ordinarie* anslaget till bidrag till pensionering av änkor och barn efter lärare vid allmänna läroverk, pedagogier, seminarier m. m. å 157,276 kronor;

dels ock, med uteslutande ur riksstaten av det under elfte huvudtiteln och rubriken: bidrag till kostnaderna för pensionering av dövstumslärare m. fl. upptagna ordinarie förslagsanslaget, under samma huvudtitel och rubriken: bidrag till kostnaderna för pensionering av vissa i statens pensionsanstalt inordnade grupper av befattningshavare uppföra ett *extra* förslagsanslag av 43,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall och förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
H. B. Hammar.

Bilaga.

Förslag

till

ändringar i reglementet för statens pensionsanstalt.¹⁾

Kap. I.

Om anstaltens förvaltning.

§ 3.

Pensionsanstalten övertager — — — —
 barnmorskornas pensionsanstalt,
 lasarettsläkarnas pensionskassa,
 dövstumläraernas pensionsanstalt,
 lärarnas vid elementarläroverken nya änke- och pupillkassa.

§ 12.

Pension åt efterlevande sökes hos pensionsanstalten.
 — — — —

b) vederbörande huvudmans eller, beträffande befattningshavare vid någon av statens läroanstalter, vederbörande rektor eller föreståndares intyg, utvisande — — — —

Kap. II.

Allmänna bestämmelser om tjänstepension.

§ 23.

1. Där ej annorlunda stadgas i de för befattning gällande särskilda bestämmelserna, är tjänstepensionsunderlaget $\frac{2}{3}$ av den i gällande författning eller vid godkänd reglering enligt § 5 fastställda minimiårsavlöningen eller, där flera lönegrader finnas sålunda fastställda, av den kontanta minimiårsavlöningen i högsta lönegraden; dock att där minimiårsavlöningen växlar med tjänstgöringens omfattning, pensionsunderlaget skall av pensionsanstalten bestämmas efter den minimiårsavlöning i högsta lönegraden, som svarar mot den omfattning av tjänstgöringen, som kan väntas i medeltal komma att åligga befattningshavaren. Där befattning är förenad med naturaförmåner, skall vid pensionsunderlagets bestämmande avlöningen ökas med deras av pensionsanstalten beräknade värde, varvid värdet av bostad och bränsle skall upptagas till $\frac{1}{8}$ av avlöningen i övrigt.

Befattnings tjänstepensionsunderlag må ej överstiga 6,000 kronor.

¹⁾ Till ändringar av mera redaktionell art har i förslaget icke tagits hänsyn.

2. Om enligt mom. 1 pensionsunderlaget för enligt § 5 reglerad befattning skulle bliva så högt, att det prövas icke stå i skäligt förhållande till pensionsunderlaget för jämförlig befattning i statens tjänst eller annan jämförlig befattning med pensionsrätt i denna pensionsanstalt eller i annan av staten understödd pensionsinrättning, skall pensionsanstalten sätta pensionsunderlaget lägre.

3. Om innehavare av befattning, som är förenad med tjänstepensionsrätt i denna pensionsanstalt, jämväl innehar befattning, som är förenad med tjänstepensionsrätt i annan av staten inrättad eller understödd pensionsanstalt eller pensionsfond, och om dessa befattningars tjänstepensionsunderlag tillsammans överstiga 6,000 kronor, nedsättes den förra befattningens tjänstepensionsunderlag till sådant belopp, att deras summa blir 6,000 kronor.

4. Om två eller flera med pensionsrätt i denna pensionsanstalt förenade befattningar innehavas av samma person, och om dessa befattningars tjänstepensionsunderlag enligt detta reglemente tillsammans överstiga 6,000 kronor, nedsätts de i sådant förhållande, att deras summa blir 6,000 kronor.

5. Den, som i följd av försvagad hälsa eller minskad arbetsförmåga övergår från befattning med högre till befattning med lägre tjänstepensionsunderlag, må efter ansökan hos pensionsanstalten få behålla det högre tjänstepensionsunderlaget, därest han i den förra befattningen räknat minst 15 tjänstår.

Övergångsbestämmelse.

Där på grund av äldre bestämmelser tjänstepensionsunderlaget för en befattning av pensionsanstalten bestämts till högre belopp än enligt bestämmelserna i mom. 1 och 2, skall pensionsunderlaget bibehållas oförändrat, intill dess löneförmånerna ändras genom författning eller ny reglering enligt § 5.

Kap. III.

Allmänna bestämmelser om familjepension.

§ 33.

1. Där ej annorlunda stadgas i de för befattning gällande särskilda bestämmelserna är familjepensionsunderlaget lika med det belopp, som med 300 kronor överstiger 20 procent av dess tjänstepensionsunderlag; dock att om två eller flera befattningar innehavas av samma person deras familjepensionsunderlag nedsätts i sådant förhållande, att deras summa med 300 kronor överstiger 20 procent av tjänstepensionsunderlagens summa.

Befattnings familjepensionsunderlag må icke överstiga 2,000 kronor.

2. Om innehavare av befattning, som är förenad med familjepensionsrätt i denna pensionsanstalt, jämväl innehar befattning, som är förenad med familjepensionsrätt i annan av staten inrättad eller understödd pensionsanstalt, och om befattningarnas familjepensionsunderlag tillsammans överstiga 2,000 kronor, nedsättes den förra befattningens familjepensionsunderlag till sådant belopp, att deras summa blir 2,000 kronor.

Kap. IV.

Särskilda bestämmelser angående folkskollärare m. fl.

§ 41.

De rättigheter och — — — — befattningshavare:

- a) lärare vid folkskola, nomadskola eller fortsättningsskola,
- b) lärare vid högre folkskola, kommunal mellanskola eller statsunderstödd folkhögskola,

— — — — —
g) lärare vid enskild läroanstalt, som enligt skolöverstyrelsens beprövande tjänar samma ändamål som folkskola, fortsättningsskola, småskoleseminarium eller skyddshem,

h) lärare vid av staten inrättad eller understödd anstalt för vård eller undervisning av blinda, dövstumma, sinnesslöa eller vanföra, såvida icke sådan befattning är förenad med tjänstepensionsrätt i annan av staten inrättad eller understödd pensionsanstalt eller pensionsfond,

i) lärare vid statsunderstödd kommunal eller enskild anstalt för yrkesundervisning eller vid statsunderstött kommunalt eller enskilt seminarium för utbildande av lärare för yrkesundervisning eller undervisning i hushållsgöromål eller i kvinnlig slöjd.

Undantagna äro — — — — — medgivna ålder.

Lärbefattning vid fortsättningsskola eller under i) omförd läroanstalt eller seminarium må icke förenas med pensionsrätt, om icke befattningen är förenad med så omfattande tjänstgöring vid statsunderstödd kurs eller avdelning vid anstalten, att denna tjänstgöring utgör befattningshavarens huvudsakliga sysselsättning under större delen av året.

Sålunda — — — — — annan tjänstgöring.

§ 42.

De rättigheter och skyldigheter, som med avseende å familjepensioneringen stadgas i §§ 1—17 och i §§ 32—51 tillkomma jämväl ordinarie folkskolinspektör i statens tjänst.

Övergångsstadganden.

3 a) Lärare, vars lön — — — — i nämnda pensionsinrättning.

b) Från den 1 juli 1926 gäller i fråga om den, som den 30 juni 1926 var delägare i dövstumläraernas pensionsanstalt, vad i nämnda anstalts reglemente stadgas angående pensionsavgifter och tjänstepensionsrätt, dock att delaktighetsbeloppet må på framställning av huvudmannen höjas i fråga om lärare vid dövstumskola till högst 6,000 kronor för manlig föreståndare, 5,000 kronor för kvinnlig föreståndare eller manlig ordinarie lärare och 4,000 kronor för kvinnlig ordinarie lärare.

Vad här stadgats gäller även om den, som under senare hälften av år

1926 erhåller befattning, som varit förenad med pensionsrätt i dövstum-lärarnas pensionsanstalt.

c) Om befattningshavare, som i b) sägs, ej före den 1 januari 1927 anmäler sig önska kvarstå på dessa villkor, skall vad i statens pensionsanstalts reglemente stadgas bliva gällande för honom från sagda dag, varvid tjänstepensionsunderlaget skall vara lika med $\frac{3}{4}$ av hans förra delaktighetsbelopp.

d) Även om genom reglering enligt § 5 minimiårsavlöning för i b) nämnd befattning höjts över de belopp, som i b) sägs, må dock tjänstepensionsunderlaget för sådan befattning ej sättas högre än $\frac{3}{4}$ av nämnda belopp.

5 a) När huvudman för läroanstalt som omförmäles i § 41 a)—h) är skyldig att enligt § 9 mom. 1 erlægga engångsavgift, beräknas den på följande sätt. Från den enligt nämnda bestämmelse beräknade engångsavgiften drages det belopp, för vilket huvudmannen enligt samma § mom. 2 må uttaga ersättning genom löneavdrag av befattningshavaren. Huvudmannens engångsavgift är lika med halva återstoden, ökad med nämnda belopp.

b) Om huvudman för kommunal fortsättningsskola eller under § 41 i) omförmäld kommunal läroanstalt reglerar befattning enligt § 5 och anmäler densamma före den 1 januari 1929 för beredande av pensionsrätt åt innehavaren, skall engångsavgiften ej utgå med högre belopp än det, för vilket huvudmannen enligt § 9 mom. 2 må uttaga ersättning genom löneavdrag av befattningshavaren; detsamma gäller, om huvudman för folkhögskola eller i § 41 mom.

h) omförmäld läroanstalt före den 1 januari 1929 anmäler befattning, som varit förenad med pensionsrätt i dövstum-lärarnas pensionsanstalt, eller erhåller höjning av tjänstepensionsunderlaget för befattning, som varit förenad med sådan pensionsrätt, utöver det som enligt mom. 3 blivit gällande för befattningen den 1 januari 1927.

c) Om huvudman för enskild fortsättningsskola eller under § 41 i) omförmäld enskild läroanstalt reglerar befattning enligt § 5 och anmäler densamma före den 1 januari 1929 för beredande av pensionsrätt åt innehavaren, skall engångsavgiften beräknas, såsom i a) sägs, där Konungen prövar skäligen medgiva sådan beräkning.

10. Om i § 41 mom. i) omförmäld befattningshavare, när befattning anmäles för beredande av pensionsrätt, uppnått 60 års ålder, må pensionsrätt tillkomma honom, endast om han, därest reglementet får retroaktiv giltighet för honom, räknar minst 10 tjänstår.

Kap. VI.

Särskilda bestämmelser angående vissa läkare, sjuksköterskor, barnmorskor och befattningshavare vid vårdanstalter.

§ 60.

1. De rättigheter och — — — — — befattningshavare:

a) av Kungl. Maj:t efter utgången av år 1926 utnämnd ordinarie lasarettsläkare vid länslasarett eller på likartat sätt anordnad sjukvårdsinrätt-

ning, vilken äges och helt eller delvis underhålles av landsting eller stad, som ej deltagar i landsting, och vilken icke är att hänföra till sjukstuga,

b) av Kungl. Maj:t utnämnd överläkare vid statsunderstödd vårdanstalt, som avses i stadgan för tuberkulosjukhus och som äges samt helt eller delvis underhålles av landsting eller stad, som ej deltagar i landsting,

c) överläkare vid sanatorium, som äges av svenska livförsäkringsbolags sanatorieförening,

d) föreståndare, föreståndarinna och husmoder vid av staten, landsting, kommun eller annan samfällighet anordnad anstalt för vård av fattiga, sjuka, alkoholister, invalider, barn eller åldringar eller ock vid stiftelse av allmännyttig natur, vilken övar dylik vård,

e) distriktssjuksköterska och distriktsbarnmorska, till vars avlöning staten lämnar bidrag, samt sjuksköterska vid i d) omförmäld vårdanstalt eller stiftelse, eller i sjukvård, som anordnats av bruk, fabrik eller därmed jämförligt företag för därstädes anställd personal och dess familjer; dock att i fråga om befattning av sistnämnda art för beredande av pensionsrätt skall fordras, att sjukvårdens organisation godkänts av Konungen eller den myndighet Konungen förordnar samt att i samband med sådant godkännande skälig garanti för vårdens upprätthållande prövats vara för handen.

f) barnmorska med annan anställning hos kommun eller å barnbördshus, g) föreståndarinna vid godkänd sjuksköterskebyrå.

2. Tillvidare och intill dess annorlunda förordnas äro dock undantagna läkarna vid de kommunala sjukvårdsinrättningarna i Stockholm, vid Stockholms stads och läns sjukhus Eira, vid sjukhusen i Uppsala och Lund ävensom överläkarna vid av Stockholms stad underhållen vårdanstalt för lungtuberkulösa och vid de sanatorier, som ägas av Konung Oscar II:s jubileumsfond.

3. Vad i § 5 stadgas om reglering av befattning skall icke äga tillämpning å de i mom. 1 a) — c) angivna. Befattningshavare, som avses i mom. 1 a), är skyldig att tillhöra pensionsanstalten. Detsamma skall gälla för den, som efter utgången av år 1926 bliver innehavare av befattning, som i mom. 1 b) sägs.

§ 61.

Tjänstepensionsunderlaget utgör för befattning, som avses i § 60 mom. 1 a) — c), 6,000 kronor och för befattning, som avses i § 60 mom. 1 e), 1,000 kronor.

För övriga befattningshavare, som omförmälas i § 60, må tjänstepensionsunderlaget ej sättas lägre än 600 kronor och för befattningshavare, som avses i § 60 mom. 1 f) och g), ej högre än 1,000 kronor.

§ 63.

Pensionsåldern är 55 år för sjuksköterska och barnmorska, 60 år för föreståndarinna och husmoder samt 65 år för annan befattningshavare.

§ 65.

Tillstånd att kvarstå i tjänst efter uppnådd pensionsålder må ej av annan huvudman än staten beviljas med mindre medgivande därtill lämnats av medicinalstyrelsen beträffande lasarettsläkare, överläkare vid tuberkulossjukhus, sjuksköterska och barnmorska, av socialstyrelsen beträffande föreståndarinna vid sjuksköterskebyrå och befattningshavare vid vårdanstalt för alkoholister, av vederbörande länsstyrelse, efter inhämtande av yttrande från statens inspektör för fattigvård och barnavård, beträffande befattningshavare vid annan vårdanstalt.

§ 68.

1. Den årliga tjänstepensionsavgift, som med i § 7 omförmålt avdrag skall erläggas av befattningshavaren är 5 procent av tjänstepensionsunderlaget.

Den årliga familjepensionsavgiften är för manlig befattningshavare 20 procent av familjepensionsunderlaget och för kvinnlig befattningshavare 1 procent av familjepensionsunderlaget.

2. Huvudman för befattningshavare, som i § 60 mom. 1 c) sägs, erlägger årligen en avgift av 9 procent av tjänstepensionsunderlaget. Huvudman för annan befattningshavare erlägger årligen en avgift av 5 procent av tjänstepensionsunderlaget, dock att ingen avgift erlägges för sjuksköterska och barnmorska.

Övergångsstadganden.

6 a) Från den 1 juli 1926 har lasarettsläkare, som den 30 juni 1926 var delägare i lasarettsläkarnas pensionskassa, samma rättigheter och skyldigheter i förhållande till pensionsanstalten, som han enligt kassans reglemente skulle haft, om den ej indragits, dock att, om han ej före den 1 januari 1927 anmäler sin önskan att kvarstå på dessa villkor, vad i pensionsanstaltens reglemente stadgas beträffande efter utgången av år 1926 utnämnd lasarettsläkare skall med under d) omförmålda jämkningar vara för honom gällande efter nämnda dag.

Vad sålunda stadgats skall gälla även beträffande lasarettsläkare, som utnämnts under senare hälften av år 1926.

Intill utgången av år 1926 skola kassans räkenskaper föras skilda från pensionsanstaltens räkenskaper i övrigt.

b) Den, som den 30 juni 1926 åtnjuter pension från kassan, erhåller för tid efter den 31 december 1926 den pensionsförhöjning, som motsvarar den andel i kassans överskott den 1 januari 1927 över premiereserven för dess försäkringar, som belöper på hans försäkring, om överskottet fördelas på kassans försäkringar i förhållande till deras premiereserver.

c) Delägare, som gjort sådan anmälan, som i a) sägs, har rätt till den pensionsförhöjning, som enligt försäkringsteknisk beräkning svarar mot den

på hans försäkring belöpande andelen i kassans överskott vid dess fördelning enligt vad under b) sägs.

d) Delägare, som icke gjort sådan anmälan, som i a) sägs, har rätt dels till pension enligt kassans reglemente, minskad med vad som motsvarar de tilläggsavgifter, som skulle vara att betala efter den 1 januari 1927, om kassans reglemente även därefter vore gällande, dels till pension enligt pensionsanstaltens reglemente, svarande mot ett tjänstepensionsunderlag av 2,000 kronor. Han äger räkna tjänstår från 35 års ålder, eller den högre ålder, då han erhöll sådan lasarettsläkarbefattning, som i § 60 sägs. Om han före den 1 januari 1927 anmäler sig vilja inbetala ovannämnda tilläggsavgifter, sker icke någon minskning av hans pension enligt kassans reglemente.

7. Om befattning, som icke kunnat förenas med pensionsrätt i pensionsanstalten enligt före den 1 januari 1927 gällande bestämmelser, före utgången av år 1928 anmäles för beredande av pensionsrätt enligt detta reglemente åt innehavaren, samt engångsavgift enligt § 9 mom. 1 skall erläggas, skall denna avgift beräknas på följande sätt. Från den enligt § 9 mom. 1 beräknade engångsavgiften drages det belopp, för vilket huvudmannen må enligt mom. 2 av samma paragraf genom löneavdrag uttaga ersättning av befattningshavaren. Huvudmannens engångsavgift är lika med halva återstoden, ökad med nämnda belopp. Vad sålunda stadgats gäller även ifråga om engångsavgiften för lasarettsläkare, som avses i mom. 6 d), dock att vid engångsavgiftens beräkning hänsyn icke skall tagas till hans rätt till tjänstepension enligt kassans reglemente och ej heller till hans familjepensionsrätt.

Vad sålunda stadgats gäller icke beträffande befattning, som i § 60 mom. 1 c) sägs.

Kap. IX.

Särskilda bestämmelser angående efterlevande efter lärare vid allmänna läroverk m. fl.

§ 89.

De rättigheter och skyldigheter, som med avseende på familjepensioneringen stadgas i kap. I och III samt i detta kapitel, tillkomma följande befattningshavare:

a) chef, ledamot samt byråchef i skolöverstyrelsen, vilken vid tillträdet av sin tjänst hade rätt till familjepension i denna pensionsanstalt eller i pensionsinrättning som omförmäles i § 3.

b) rektor och ordinarie ämneslärare samt pensionsberättigad övningslärare vid allmänt läroverk, statens folkskoleseminarium och statens högre lärarinneseminarium, rektor och ordinarie lärare vid tekniska elementarskolor,

tekniska fackskolor och tekniska gymnasier, professor, andre-lärare, verkstadsingenjör och lärare i frihandsteckning vid Chalmers tekniska institut, överlärare och lärare vid gymnastiska centralinstitutet, rektor vid skeppsgosseskola, föreståndare vid August Abrahamsons stiftelse å Näs samt ordinarie befattningshavare vid statens pensionsanstalt.

§ 90.

1. För övningslärare vid allmänna läroverk, statens högre lärarinneseminarier och statens folkskoleseminarier, lärare i trädgårdsskötsel undantagen, är befattningens familjepensionsunderlag lika med det belopp, som med 300 kronor överstiger 20 procent av medeltalet av de högsta tjänstepensionsunderlag, som varit för befattningshavaren gällande under de sista 10 åren eller den kortare tid han innehaft familjepensionsrätt i denna pensionsanstalt eller i anstalt, som omförmäles i § 3.

2. Om tillförordnad rektor, som är ordinarie ämneslärare, återgår till sin lärarbefattning, äga hans efterlevande rätt till den tilläggs pension, som enligt försäkringsteknisk beräkning svarar mot vad han som rektor erlagt mera i avgifter än han skulle gjort, om han icke haft rektorsförordnandet.

§ 91.

Befattningshavares årliga familjepensionsavgift är för man 4 procent och för kvinna $\frac{1}{6}$ procent av befattningens tjänstepensionsunderlag.

Övergångsstadganden.

1. Om den, som den 30 juni 1926 är delägare i ovannämnda kassa, är skyldig att ingå på nya bestämmelser angående familjepensioneringen, gäller för honom med avseende på sådan pensionering vad i kap. I, III och IX stadgas, dock med följande ändringar och tillägg:

a) om han före den 1 januari 1919 avgått från sin befattning med pension, skall familjepension efter honom beräknas efter ett familjepensionsunderlag, som med 200 kronor överstiger den pension, som enligt kassans reglemente skolat tillkomma honom;

b) om han efter den 1 januari 1919 avgått från sin befattning med pension, skall familjepension efter honom beräknas efter det familjepensionsunderlag, som den 1 juli 1926 är gällande för hans befattning;

c) om han efter frånträdande av med delaktighet i kassan förenad befattning kvarstår som delägare enligt § 3 mom. 2—4 i kassans reglemente och före den 1 januari 1919 uppnått den för den frånträdde befattningen bestämda pensionsåldern, är han befriad från avgift, och skall familjepension efter honom beräknas såsom i a) sägs;

d) om han kvarstår som delägare i kassan såsom i c) sägs och icke före den 1 januari 1919 uppnått den för den frånträdde befattningen bestämda pensionsåldern, erlägger han, intill dess han uppnår denna ålder, en årsavgift, som med 67 kronor överstiger 4,8 procent av det för den frånträdde

befattningen den 1 juli 1926 gällande tjänstepensionsunderlaget och skall familjepension efter honom beräknas efter det för befattningen samma dag gällande familjepensionsunderlaget.

2. Den, som den 30 juni 1926 är delägare i ovannämnda kassa och icke är skyldig att ingå på nya bestämmelser angående familjepensionering, äger att före den 1 januari 1927 för pensionsanstalten anmäla sin önskan att bibehålla de rättigheter och skyldigheter, som han skulle haft enligt kassans reglemente, om denna ej indragits. Sker icke sådan anmälan, gäller för honom vad som stadgats angående förutvarande delägare i kassan, vilken är skyldig att ingå på nya bestämmelser.

3. Familjepension efter delägare i ovannämnda kassa, som avlidit före den 1 juli 1926, utgår för tiden från och med nämnda dag med belopp, som beräknas på följande sätt: har delägaren avlidit före den 1 januari 1919 eller före denna dag avgått med tjänstepension beräknas familjepensionen efter ett familjepensionsunderlag, som med 200 kronor överstiger ensam änka efter kassans reglemente tillkommande pension; har delägaren efter den 31 december 1918 innehått sin befattning, beräknas familjepensionen efter det för befattningen den 1 juli 1926 gällande familjepensionsunderlaget.

4. Familjepension efter delägare i lärarnas vid elementarläroverken änke- och pupillkassa (gamla kassan) beräknas efter ett familjepensionsunderlag, som med 200 kronor överstiger den ensam änka enligt kassans reglemente tillkommande pensionen.

5. Pensionsanstalten skall intill den 1 juli 1927 föra särskilda räkenskaper för den avdelning, som omfattar i § 89 och ovanstående mom. 1—4 omförmälda delägare och pensionstagare. Avdelningen gottskrives den 1 juli 1926 de tillgångar, som pensionsanstalten övertagit från lärarnas vid elementarläroverken nya änke- och pupillkassa, samt det belopp, som motsvarar värdet av pensionsanstaltens ansvarighet gentemot de ledamöter i skolöverstyrelsen, vilka icke före tillträdet av sina befattningar varit delägare i nämnda kassa. Avdelningens behållning den 1 juli 1927 utöver värdet av pensionsanstaltens ansvarighet gentemot avdelningens delägare och pensionärer avsättes såsom avdelningens pensionsregleringsfond.

Från den 1 juli 1927 gottgöres pensionsregleringsfonden för varje år ränta efter en räntefot, som pensionsanstalten bestämmer.

Fonden användes för att åt efterlevande efter delägare, som inträtt i avdelningen under det lönerregleringen av år 1918 är gällande för lärarna vid de allmänna läroverken, bereda fyllnadspension motsvarande den nedläggning av pensionen, som må hava skett på grund av föreskriften i § 34 b). När sådan fyllnadspension beviljats, minskas fonden med dess kapitalvärde.

6. När familjepensionsunderlagen för i § 89 b) omförmälda befattningar höjas första gången efter den 1 juli 1926 genom lönerreglering, skall pen-

sionsregleringsfonden minskas med det belopp, som motsvarar den därav betingade höjningen av värdet av pensionsanstaltens ansvarighet. Vid beräkning av detta belopp skall som årsavgift för manlig befattningshavare räknas summan av 67 kronor och 4 procent av hans tjänstepensionsunderlag efter löneregleringen samt 0,8 procent av hans tjänstepensionsunderlag före densamma och för kvinnlig befattningshavare $\frac{1}{6}$ procent av hennes tjänstepensionsunderlag efter löneregleringen.
